

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta
Ústav translatologie

Bakalářská práce
Eva Čechová

Komentovaný překlad: Luis Blas Aritio: Parques nacionales iberoamericanos II
Annotated Translation: Luis Blas Aritio: Parques nacionales iberoamericanos II

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce prof. PhDr. Janě Králové, Csc., za cenné rady a připomínky, které mi poskytla během psaní této práce. Dále děkuji Bc. Simoně Liškové za poskytnutí konzultací ohledně terminologie z oblasti biologie a zeměpisu a velké díky patří i rodilé mluvčí Mgr. Natalii Matyášové za její ochotu a pomoc se správným porozuměním textu originálu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 5. 2016

.....

Eva Čechová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí: praktické a teoretické. Praktická část je tvořena překladem úvodu a několika prvních kapitol z knihy *Parques nacionales iberoamericanos II* ze španělštiny do češtiny. Kniha, kterou napsal španělský autor Luis Blas Aritio, navazuje na první díl z dvoudílné série *Parques nacionales iberoamericanos* a jejím tématem je přírodní a částečně i kulturní bohatství Iberoameriky prezentované prostřednictvím výčtu a popisu nejvýznamnějších a nejreprezentativnějších národních parků založených do 80. let minulého století. Druhá, teoretická část této práce je tvořena překladatelskou analýzou textu podle modelu Christiane Nordové, kapitolou o překladatelské metodě, komentářem k překladatelským problémům a jejich řešení a typologií překladatelských posunů.

Klíčová slova: překlad, analýza, překladatelské posuny, Iberoamerika, národní park, přírodní oblast, ekologie

Abstract

This bachelor thesis consists of two parts: practical and theoretical. The practical part consists of the translation of the introduction and a few chapters from *Parques nacionales iberoamericanos II* from Spanish to Czech. The book, written by the Spanish author Luis Blas Aritio, follows the first volume from the two-volume series called *Parques nacionales iberoamericanos* and presents to the reader the natural, and partially also the cultural, wealth of Iberian America through an enumeration and description of the most significant and the most representative national parks that were founded until the end of 1980s. The second, theoretical part of this thesis consists of a translation-oriented text analysis based on Christiane Nord's model, a chapter on the method of translation, a commentary on the translation problems and their solutions and a typology of shifts in the translation.

Key words: translation, analysis, translation shifts, Iberian America, national park, natural area, ecology

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Text překladu	9
3. Překladatelská analýza	26
3.1. Typologické vymezení textu	26
3.2. Faktory vnětextové.....	28
3.2.1. Vysílatel, jeho motivace a záměr	28
3.2.2. Adresát	29
3.2.3. Médium	30
3.2.4. Místo a čas	30
3.2.5. Funkce textu.....	31
3.3. Faktory vnitrotextové	32
3.3.1. Téma a obsah	32
3.3.2. Presupozice	32
3.3.3. Kompozice	33
3.3.4. Neverbální prostředky.....	34
3.3.5. Lexikální prvky.....	35
3.3.6. Větná struktura.....	37
3.3.7. Suprasegmentální prvky	37
4. Metoda překladu	39
5. Analýza překladatelských problémů a jejich řešení	40
5.1. Rovina lexikální	40
5.1.1. Latinské názvy živočichů a rostlin.....	40
5.1.2. Názvy živočichů a rostlin ve španělštině a v dalších jazycích	41
5.1.3. Další terminologie.....	42
5.1.4. Cizí slova v překladu	42
5.1.5. Pantano a estero	44
5.1.6. Nesouměrnost jazykových systémů.....	44

5.1.7.	Skloňování toponym a cizích slov	45
5.1.8.	Chaqueño	47
5.1.9.	Reserva biológica.....	47
5.1.10.	Conjunto.....	48
5.1.11.	Auténtico	49
5.2.	Přizpůsobení cílové kultuře.....	50
5.2.1.	Postava autora v textu	50
5.2.2.	Expresivita, obraznost a patos	50
5.2.3.	Doplňování presupozic	52
5.3.	Rovina syntaktická a gramatická	53
5.3.1.	Odstavce a věty	53
5.3.2.	Neslovesné věty v textu originálu.....	54
5.4.	Rovina mimojazyková a formální.....	56
5.4.1.	Časový posun.....	56
5.4.2.	Interpunkce	57
6.	Překladatelské posuny.....	60
6.1.	Transpozice	60
6.2.	Kondenzace	60
6.3.	Amplifikace.....	61
6.4.	Zeslabování	61
6.5.	Explicitace.....	61
6.6.	Modulace.....	62
6.7.	Kompenzace	62
7.	Závěr	64
8.	Bibliografie	65
9.	Příloha – text originálu	67

Seznam použitých zkratk

O = odkazuje na text originálu

P = odkazuje na text překladu uvedený v druhé kapitole této práce

1. Úvod

Cílem této práce je funkční překlad úvodu a několika prvních kapitol z knihy *Parques nacionales iberoamericanos II* ze španělštiny do češtiny. Knihu napsal španělský autor Luis Blas Aritio a v roce 1988 ji v rámci oslav 500. výročí objevení Ameriky vydalo španělské nakladatelství Anaya. *Parques nacionales iberoamericanos II* navazuje na první díl z dvoudílné série *Parques nacionales iberoamericanos*, jejímž tématem je přírodní, a částečně i kulturní, bohatství Iberoameriky prezentované prostřednictvím výčtu a popisu nejvýznamnějších a nejreprezentativnějších národních parků založených do 80. let minulého století. Knihu jsem si vybrala kvůli její přírodní tematice i kvůli předešlé zkušenosti s překladem titulků pro tematicky podobné výukové video v rámci dobrovolnického překladu pro Khanovu školu.

Při překladu, který tvoří první část této práce, byly brány v potaz jak kulturní rozdíly mezi příjemci textu originálu a příjemci textu překladu, tak rozdílné vyjadřovací možnosti obou jazyků. Veškerá má překladatelská řešení vycházela z analýzy textu pro překlad podle modelu Christiane Nordové, která zahajuje teoretickou část této práce. Po ní následuje kapitola věnovaná zvolené překladatelské metodě, dále klasifikace překladatelských problémů a jejich řešení na základě již zmíněné překladatelské analýzy a typologie překladatelských posunů podle Josefa Dubského a částečně i podle Antona Popoviče. Ve všech třech fázích překladu, jak je stanovil Jiří Levý, jsem dále využívala dostupných tištěných i elektronických zdrojů z oblasti biologie, zeměpisu, jazykových příruček, slovníků i konzultací s rodilou mluvčí a studentkou biologie a zeměpisu.

2. Text překlada

Úvod

První díl o národních parcích Iberoameriky nabídl obecný pohled na její přírodní mozaiku a krátký přehled národních parků každého jednotlivého státu založených do 80. let 20. století¹. Následně jsme přistupovali ke čtyřem z velkých přírodních prostředí tohoto jedinečného kontinentu: k Amazonii, velkým zeleným plicím naší planety; k různým druhům jihoamerických savan jako jsou cerrado, caatinga, Los Llanos a Gran Sabana; k ohroženým tropickým a subtropickým deštným lesům a k velkému horskému kolosu And, který je doslova páteří Jižní Ameriky. V každé z těchto čtyř velkých kapitol jsme provedli rozbor těch nejreprezentativnějších národních parků, které významné oblasti zmíněných ekosystémů chrání pro další generace.

V tomto druhém svazku budeme pokračovat v cestě skrze další velké přírodní oblasti, které na kontinentu vynikají, od řeky Rio Grande v Mexiku, až po Ohňovou zemi. Začneme odhalováním jednoho z nejméně známých iberoamerických regionů. Jedná se o Gran Chaco, kde se pusté, donekonečna sahající tropické střídavě vlhké lesy střídají s rozlehlými oblastmi bažin, které dohromady pokrývají více než 5 % celkové rozlohy Iberoameriky. Následně prozkoumáme korálové útesy a jejich ekologický význam, přičemž se zaměříme především na útesy v Karibském moři. Další kapitola této knihy bude věnována bezdeštným pouštním oblastem kontinentu, z nichž některé jsou vsutku jedinečné. Souostroví Galapág si pro svůj význam z hlediska fauny a ekologie zaslouží kapitolu vlastní. Nakonec si popíšeme některé kulturní národní parky, a knihu zakončíme tím, že se zamyslíme nad těmi národními parky, které byly vyhlášeny světovým dědictvím nebo biosférickou rezervací.

Na začátku tohoto druhého dílu o iberoamerických národních parcích je ještě jednou třeba zopakovat, že omezený rozsah této publikace neumožňuje dané téma, jež by bezpochyby vystačilo na celou encyklopedii, rozvést vyčerpávajícím způsobem. Třebaže národní parky představované napříč kapitolami obou dílů jsou těmi nejreprezentativnějšími, tvoří pouze minimum z více než dvou set národních parků, které byly do 80. let v iberoamerických státech založeny, a jež usilují o zachování bohaté přírodní mozaiky Iberoameriky, významného přírodního dědictví, které je třeba uchovat pro budoucí generace.

---

¹ Veškeré údaje prezentované v obou dílech této publikace pochází z 80. let 20. století a od aktuálních údajů se mohou lišit.

I

Gran Chaco

1. Fauna, řeky a lesy

Jedna z nejpustších a nejméně známých přírodních oblastí Jižní Ameriky je tvořena obrovskou nížinnou aluviální rovinou zvanou Gran Chaco, jež se nachází v samém středu kontinentu. Slovo „chaco“ se z domorodého jazyka kečua do španělštiny překládá jako „tierra de caza“, tedy „loviště“. Bezmála milion kilometrů čtverečních tvořících toto nehostinné území obývané výhradně domorodými lovci a sběrači, kteří dodnes žijí ve velmi primitivních podmínkách, je na západě ohraničeno pohořím And a na východě řekami Paraguay a Paraná. Přestože severní ani jižní hranice oblasti nejsou přesně určeny, na severu jsou za ně považovány bolivijské roviny Chuiquitos a Bañados a na jihu argentinská řeka Salado. O tuto ohromnou plochu, z velké části pokrytou tropickými střídavě vlhkými lesy a pastvinami s vysokým porostem, se dělí především Argentina a Paraguay. Bolívii přitom náleží výrazně menší část a pouhý zlomek celkové rozlohy se pak nachází na jihozápadě Brazílie.

Územím Chaca protéká jen velmi málo říčních toků, které všechny pramení v andském pohoří a vlévají se do řeky Paraná a jejího přítoku Paraguay. Během cesty přes vyprahlou centrální oblast se k nim přitom téměř žádný vlastní přítok nepřipojí. Nejvýznamnějšími z těchto toků jsou řeky Pilcomayo, Tenco-Bermejo a Salado. Koryta všech tří řek jsou klikatá, což je rys typický pro řeky, které ve svých vodách nesou velké množství suspenze, mají nízký sklon a výrazné výkyvy průtoku vody. Proto také na své osamělé cestě tvoří množství meandrů a velký počet tzv. „madrejones“, což je místní pojmenování pro stará ucpaná řečiště pokrytá četnou vodní vegetací. Neměnnou vlastností řek v oblasti Chaca, která má vliv na životní prostředí v regionu, je výrazné kolísání hladin jejich vod. V období záplav se vylévají z břehů, zaplavují své okolí a vytvářejí stojaté vodní útvary, které v období sucha v důsledku vsakování zase mizí.

Tím, že celý region spadá do subtropického podnebného pásu, se v závislosti na konkrétní oblasti průměrná maximální roční teplota pohybuje od 25 °C do 32 °C a průměrná minimální teplota kolísá mezi 10 °C a 17 °C. V oblasti Chaca jsou naměřovány nejvyšší absolutní teploty z celé Jižní Ameriky. Například v argentinských provinciích Salta a Santiago del Estero byly zaznamenány teploty přesahující 48 °C.

Z botanického hlediska se Chaco vyznačuje především rozlehlými suchomilnými lesy a výskytem tzv. „quebrachales“, neboli lesů kebračových, které jsou tvořeny různými druhy

červeného kebrača (rod *Schinopsis*) z čeledi ledvinovnickovitých. Kebračo má jako rostlinný druh velký ekonomický význam coby zdroj třísloviny a dřeva. Z hlediska fauny dělá region Gran Chaco čest svému kečuánskému jménu. Je totiž jednou z přírodních oblastí s nejbohatším výskytem živočišných druhů. Za neobvyklá zvířata zde nejsou považováni jaguáři, oceloti, pumy ani například tapíři. Z řad populace ptactva, jemuž je oblast domovem, pak vyniká nejvýznamnější koncentrací nanduů z celé Jižní Ameriky. V neposlední řadě bylo v místním nevelkém počtu řek napočítáno přes 400 druhů ryb, mezi nimiž nechybí ani piraně, a v oblasti se vyskytuje více než 60 druhů hadů.

Území Gran Chaca bylo mnohokrát pomyslně rozděleno na menší celky. Někteří zastávají rozdělení na Chaco Boreal (severní), Chaco Central (střední) a Chaco Austral (jižní). Jiní region dělí na čtyři menší oblasti: západní, horskou, východní a oblast savan. Pro účely této publikace budeme Gran Chaco dělit pouze na dvě oblasti: Suché Chaco, které je tou rozlehlejší ze zmíněných dvou oblastí, a které se zčásti rozprostírá na území Argentiny, Paraguaye a Bolívie; a Vlhké Chaco, které v podstatě přísluší Brazílii, kde tvoří slavný národní park Pantanal Matogrossense, ve kterém pramení řeka Paraguay. Jako zástupce Suchého Chaca jsme vybrali Národní park Río Pilcomayo v Argentině a jako zástupce Vlhkého Chaca Národní park Pantanal Matogrossense v Brazílii.

2. Národní park Río Pilcomayo

Podél hranic Paraguayské republiky, na severozápadě argentinské provincie Formosa podél břehů řeky Pilcomayo se rozprostírá 60 000 hektarů, které utvářejí jeden z nejzajímavějších parků na území Gran Chaca: Río Pilcomayo. Nejvýše položené části této chráněné oblasti zabírá takzvaný „prales tvrdého dřeva“ (španělsky „monte de madera dura“) nebo také „tvrdý prales“ („monte fuerte“). Stromem, který zde převládá, a jenž je pro oblast Chaca charakteristický, je zdejší odrůda červeného kebrača (*Schinopsis balansae*) s celokrajnými listy, k níž se připojují další stromy, které ve vyprahlejších oblastech nerostou. Jsou jimi, krom mnoha dalších, například velkolepý urunday (*Astronium balansae*), který dorůstá až do výšky 20 metrů, a *Gledisia amorphoides*, jehož kmen je pokrytý dlouhými větvenými trny.

Mezi zdejšími stromy se dále vyskytuje jeden, jenž je v různých oblastech kontinentu často užívaný jako okrasná rostlina. Je jím vlnovec nádherný (*Chorisia speciosa*) zdobený velkými růžovými květy, které mají směrem ke středu krémovou barvu s černým žiháním. Pokud bychom tento „tvrdý prales“ porovnali s ostatními lesy na území Gran Chaca, zjistili

bychom, že kaktusy se zde vyskytují spíše v menším počtu a větší zastoupení v pokrytí krajiny mají trávy a nalezneme zde i některé rostliny z řad popínavých a některé orchideje.

V parku převažují savany tvořené shluky stromu *Copernicia alba*, který dorůstá až do výšky 14 metrů a má dlanitě složené listy světle zelené barvy. Tato rostlinná asociace tvořící téměř čistě stejnorodá společenství, roste na půdě pokryté hustým bylinným porostem, a návštěvníkům se tak naskýtá pohled na malebnou krajinu, která je ve výrazném kontrastu s převážně drsnějším a vyprahlejším zbytkem územím Chaca. Hojně se zde vyskytují také takzvané „esteros“, neboli mokřady, které tvoří jedno z nejzajímavějších a nejcharakterističtějších životních prostředí regionu. Jde o nízko položené oblasti s jílovitou půdou a s utvářející se vlhkou vrstvou, které jsou pokryté vrstvou vody, jejíž hloubka se pohybuje mezi padesáti centimetry a půl druhým metrem, a které zcela vyschnou jen během velkých období sucha. Voda, která mokřady zásobuje, pochází z pravidelných výlevů řeky Pilcomayo z jejích břehů a z místních dešťových srážek.

Mokřady podlouhlého tvaru navazují jeden na druhý i na galeriový les, který k nim někdy bývá připojen, což naznačuje, že některé z nich jsou starými opuštěnými koryty řeky Pilcomayo. Flóru vysokých vodních rostlin, která se vyskytuje v mělkých částech mokřadů a jež je lemuje, tvoří především šáchor obrovský (*Cyperus giganteus*), *Scirpus giganteus*, orobinec jižní (*Typha dominguensis*) a *Thalia geniculata*. V hlubších částech mokřadů roste množství plovoucích rostlin, které díky rychlému růstu a rozmnožování utvářejí hustou masu plovoucí rostlinné hmoty skládající se z kořenů, oddenků a šlahounů. Často tak utvoří celý plovoucí ostrov, na jehož povrchu rostou malé keře, a jež je domovem malých a středně velkých zvířat. V této argentinské oblasti se zmíněným ostrůvkům říká „embalsados“.

Ostrůvky někdy mokřady zcela zakrývají, a jindy udělají místo vodnímu zrcadlu, na jehož povrchu rostou překrásné viktorie královské (*Victoria cruziana*). Tento druh leknínu má velké talířovité listy, které jsou ze spodní strany pokryty trny, které ho chrání před býložravci. Dostatek živin v mokřadech ve spojení s převládajícími vysokými teplotami a vlhkem umožňují velký rozvoj fytoplanktonu i vyšších vodních rostlin, a dávají tak vzniknout jednomu z nejproduktivnějších ekosystémů na světě i vynikajícímu zdroji potravy pro živočichy.

Mnoho ryb, především z řádu trnobříchých, zde žije po boku druhů z čeledi vrubozubcovitých. Největším predátorem mokřadů je dravý trahir malabarský (*Hoplias malabaricus*), který při lovu číhá schovaný ve vegetaci na dně. Trahir je na vysychání prostředí, kde žije, přizpůsobený. Dokáže totiž dýchat atmosférický vzduch a přežít v místech, kde je vody velmi málo. Další rybou dokonale přizpůsobenou snášet období sucha

je bahník americký (*Lepidosiren paradoxa*). Když začnou mokřady vysychat, vyhloubí si v bahně dutinu, kde setrvá schoulený, ponořený do letního spánku, dokud ho z nehybného stavu neprobudí nové deště.

Když přijdou letní srážky a sluncem sežehnuté mokřady se znovu začnou plnit vodou, všude se zase objevuje život. Četní obojživelníci pokračují v činnostech, které byli nuceni přerušit, a predátoři zde nacházejí skvělé loviště s četnými možnostmi, jak kořist polapit bez nadbytečné spotřeby energie. Mezi posledně zmíněnými vynikají některé vodní želvy jako je trnokrčka Spixova (*Platemys spixii*), útočná užovka velká (*Cyclagras gigas*) nebo anakonda žlutá (*Eunectes notaeus*), vodní hroznýš lovíci ponořený pod vodou. V jezeře Laguna Blanca, největším vodním útvaru parku Río Pilcomayo, a v některých mokřadech se vyskytují dva druhy kajmana. Kajman yacaré (*Caiman yacare*) a kajman šíronosý (*Caiman latirostris*) představují dvě populace vážně ohrožené vyhynutím kvůli silnému tlaku, jemuž byly v posledních desetiletích podrobeny ze strany hledačů jejich cenné kůže.

Mokřady lákají také množství vodních ptáků, jako jsou kolpíci růžoví (*Ajaia ajaja*), volavky bílé (*Egretta alba*) a volavky jihoamerické (*Ardea cocoi*), společně s majestátními čápy jabiru (*Jabiru Mycteria*), kteří mají charakteristický červenočerný krk a bílé peří. Z čeledi kachnovitých se zde vyskytuje husička dvoubarvá (*Dendrocygna bicolor*), pižmovka hřeбенatá (*Sarkidiornis melanotos*) a pižmovka velká (*Cairina moschata*).

Savců už je zde podstatně méně. Lze spatřit skupinky kapybar (*Hydrochaerus hydrochaeris*), jejichž druh je hojně pronásledován kvůli hodnotě jejich kůže a masa. Stejně je to i v případě koypu (*Myocastor coypus*), dalšího vodního hlodavce, obecně známého pod názvem nutrie, který je loven pro svou vysoce cennou kožešinu, a přežívá tak jen díky vysoké plodnosti. Na okrajích mokřadů s hustou vegetací lze najít jelence bahenního (*Blastocerus dichotomus*), největšího jihoamerického zástupce čeledi jelenovitých, jenž se díky svým dlouhým paznehtům bez obtíží dostane na zaplavované *pastviny s vysokým porostem*. V sušších částech parku se vyskytuje jelenec pampový (*Ozotoceros bezoarticus*).

V neposlední řadě je třeba zmínit živočichy, kteří se vyskytují v hustém galeriovém pralesi, který se utvořil na břehu řeky Pilcomayo. Jsou jimi početní netopýři, jako je například netopýr žlutý (*Dasypterus ega*), a ptáci s překrásným křiklavým peřím, jako je nápadný tukan obrovský (*Ramphastos toco*), tukan pestrý (*Rhampastos discolorus*) nebo hoko žlutozobý (*Crax fasciolata*), velký pralesní hrabavý pták, kterého zdobí pozoruhodná chocholka zkadeřených per. Závěrem tedy lze říct, že Národní park Río Pilcomayo je co se týče fauny jednou z nejzajímavějších a nejrozmanitějších chráněných přírodních oblastí z celého argentinského území.

3. Národní park Pantanal Matogrossense

137 000 hektarů tvořících tento brazilský národní park, který byl založen relativně nedávno, v roce 1981, a jejichž součástí je bývalá přírodní rezervace Cará-Cará, se rozprostírá na soutoku řek Cuiabá a San Lorenzo s řekou Paraguay, ve státě Mato Grosso (třetí největší v Brazílii), na brazilské hranici s Bolívií. Přes své značné rozměry park představuje jen zlomek rozlehlého území, které leží v epicentru neotropické oblasti a jež s rozlohou 200 000 km² tvoří největší pravidelně zaplavovanou oblast jihoamerického kontinentu a zároveň je územím s největším počtem druhů žijících na jednotce plochy. Téměř vše, co můžeme říct o tomto brazilském národním parku lze aplikovat i na zmíněné rozlehlé deštivé iberoamerické území.

Bažinatá oblast parku se rozprostírá ve výšce zhruba sto metrů nad mořem. Jedním z jejích významnějších geomorfologických rysů je, že v závislosti na deštném režimu regionu se zde střídají období sucha a vlhka. Počínaje prosincem se hladiny vod zvedají, dokud v květnu nedosáhnou maximální kóty. Během těchto měsíců se z bažiny stává ohromná vodní masa překypující životem, přes niž lze cestovat jedině v loďce. Od června do září hladiny vod postupně klesají a zanechávají tak obnažené velké plochy země, které budou s příchodem prvních říjnových a listopadových dešťů znovu zavlaženy.

Periodicky se opakující dlouhá období sucha jsou hlavním viníkem toho, že v parku nejsou přísně vzato lesy, ale pouze zbytkové stopy stromového porostu na nejvlhčích místech. Rostlinstvo bažiny se dá vlastně považovat za jakési rozšíření brazilského cerrada, třebaže je pozměněné zde převládajícími ekologickými podmínkami, jako je například typ půdy, výskyt stojaté vody a střídavé množství srážek. Suché koridory, jež oddělují četné zaplavené oblasti, jsou nejlepším místem k pozorování vegetace tak charakteristické pro cerrado.

Významná část národního parku je tvořena zaplavenými pastvinami, které jsou tvořeny především travami. Další oblasti zcela zakrývá vodní hladina, která je pokryta hustým porostem pestrobarevné vodní rostliny zvané tokozelka (rodu *Eichhornia*). Ta má podle toho, o který druh se jedná, červené, modré nebo zelené barevné odstíny, které návštěvníkům v kombinaci s křišťálovými odlesky světla na vodě nabízí opravdu jedinečný pohled na zdejší krajinu.

Z nejkrásnějších a nejvýraznějších rostlin parku Pantanal Matogrossense je třeba vyzdvihnout tabebuju zlatokvětou (*Tecoma chrysantha*) a příbuznou *Handroanthus chrysotrichus*, které místní souhrnně nazývají „piuvá“. Jde o stromy malého vzrůstu, které

jsou součástí koridorů oddělujících jednotlivé laguny. Jejich květy žluté a načervenalé barvy vynikají v kontrastu s bledostí bělavé kůry jejich kmenů, a není tak těžké pochopit, proč jsou na mnoha místech známy pod lidovým názvem „el árbol de amor“, v překladu „strom lásky“.

Silné sezonní výkyvy v oblasti společně se střídáním mezi výraznými obdobími minimálního stavu vody a silným stoupáním hladin tvoří usměrňující mechanismus, který má naprostou kontrolu nad činností většiny z hojného počtu živočichů, kteří zde žijí. Pro ornitologa je tento významný mokřad učiněným rájem. Vyskytují se zde rozličné druhy ptáků od největšího čápa na světě, jabiru (*Jabiru mycteria*), jehož ospale vyhlížející postava odpočívající na jedné noze nad mělkými vodami je zde běžným úkazem, až po malé ostnáky jihoamerické (*Jacana jacana*), kteří se při lovu hmyzu a měkkýšů bez ustání pohybují po plovoucích rostlinách. Tisíce volavek, kachen, kolpíků, ibisů, kormoránů, atd., ti všichni naplňují zaplavené hektary země, jež slouží jako povinný bod přechodu nebo jako zimní tábořiště pro četná migrující ptactva původem ze Severní Ameriky, zvukem a barvami.

Hojně se zde vyskytuje kajman yacaré (*Caiman yacare*). Přestože jde o druh, který je v rámci celého brazilského území chráněný, mnoho pytláků sem přichází, především přes Bolívii, aby se zmocnili jeho ceněné kůže, a to hlavně v období dešťů, když se celá chráněná oblast mění v obrovské jezero a na loďce je možné dostat se prakticky kamkoli. Obyvatelé dalších částí bažiny, známí spíše pod jménem „fazendeiros“, si kajmanů velice váží, protože je považují za nepostradatelné pro kontrolu populace piraní. Tyto dravé ryby totiž útočí na vemena krav pasoucích se s tělem napůl pod vodou, mrzačí je, a zvíře se pak musí utratit.

Z řad savců je třeba vyzdvihnout ohroženého jelence bahenního (*Blastocerus dichotomus*), jehož dlouhé roztažitelné paznehty jsou spojeny meziprstní blánou, která mu umožňuje chodit po zabahněném dně kaluží, aniž by se do nich bořil. Důležitý je také výskyt neobvykle významné populace jednoho z velkých iberoamerických predátorů, jaguára amerického (*Panthera onca*). Ještě dnes je v oblasti Mato Grossa možné potkat tzv. „zagayeros“, lovce, kteří jsou pro tuto oblast charakterističtí a kteří si v minulosti, když tento druh ještě nebyl chráněný, vydělávali na živobytí právě lovem jaguárů. K lovu používali takřka řemeslnou zbraň nazývanou „zagaya“, která sestávala ze železného oštěpu připevněného sice primitivně, ale zato pevně, k dřevěné tyči. Tito nefalšovaní lovci, které zbylé obyvatelstvo bažin obdivovalo a vážilo si jich, mocnou šelmu pronásledovali a zaháněli do kouta tak dlouho, dokud ji nevyprovokovali k útoku. Pak už ji neochvějně vyčkávali s oštěpem našikmo opřeným o zem, aby ji s neobvyklou obratností probodli.

V Národním parku Pantanal Matogrossense, přírodní oblasti, která je ve světovém měřítku zcela jedinečná, se nachází největší koncentrace živočišných druhů z celého

amerického kontinentu a zde možná také mnoho ohrožených druhů, které už v jiných oblastech vymizely, nachází své poslední útočiště. Oblasti nicméně hrozí vážné nebezpečí v podobě pytláctví a nelegálního obchodu. Jak už bylo řečeno, během období dešťů se celá oblast přemění na veliké jezero, ke kterému se na loďce lze dostat odkudkoli. Dozor nad touto obří bažinatou oblastí se oproti tomu stává téměř nespílitelným úkolem.

II Korálové útesy

1. Miliony živočichů a rostlin

Jedním z mořských ekosystémů, které se v současnosti nachází ve vážném nebezpečí, je ekosystém korálových útesů v tropických mořích. Poničení nebo dokonce úplnému zániku neuniknou ani útesy v Karibiku, které jsou značně zasaženy znečištěním moří, především v důsledku ropných skvrn. Každý korálový útes je architektonickým výsledkem tisícileté činnosti kolonie polypů. Máme-li na paměti, že žádný z těchto primitivních živočichů nedosáhne délky jednoho a půl centimetru a že útesy se utvořily nahromaděním jejich vlastních vápenatých koster, dokážeme si představit miliony a miliony koster, které byly potřeba, i čas vynaložený pro vybudování toho nejmenšího korálového útesu.

Pro vznik korálového útesu musí okolní prostředí nejprve splňovat dvě nezbytné podmínky: teplota moře musí být stále přes 22 °C a voda musí být maximálně průzračná. Aby totiž polypi vybudovali své obrovské stavby, musí se symbioticky spojit s jednobuněčnými vodními řasami rodu *zooxanthellae*, které by bez dostatku světla uhynuly, protože by nemohly provádět fotosyntézu. Bylo prokázáno, že na jednom milimetru krychlovém živé tkáně polypa se nachází až 30 000 jedinců těchto řas.

Na výstavbě útesu se ale nepodílejí jen zmínění primitivní živočichové a nepatrné jednobuněčné řasy. K budování těchto obrovitých staveb přispívá i mnoho dalších živých stvoření, jako jsou například miniaturní vápenaté řasy, které vyplňují dutiny zanechané po korálech a pevný vápenatý rám útesu stmelují v jednolitý blok. Spolu s těmito živočišnými a rostlinnými „staviteli“ v útesovém ekosystému nalézáme další živé tvory, kteří jsou naopak spíše „ničiteli“. Mimo mnohé ryby, které se samotným korálem přímo krmí, mezi ně patří například vrtaví mlži, někteří mnohoštětinatí červi a některé houby, kteří do povrchu útesu vyvrtávají dírky. V rámci této ohromné dynamiky korálový útes rozrůžňuje svá ekologická nika na maximum tím, že poskytuje přístřeší nesmírnému bohatství živočichů a rostlin. Ti v prostředí těchto tisíce let starých staveb prožívají svůj životní cyklus a jsou příčinou toho, že se tento ekosystém vyznačuje vysokou výkonností i tím, že je v něm uložena velká genetická diverzita.

Z národních parků Karibského moře, které byly v podstatě založeny za účelem zachování korálových útesů, jsme vybrali dva z těch nejreprezentativnějších: Národní park Los Roques ve Venezuele a Národní park Cahuita v Kostarice.

2. Národní park Los Roques

Pouhých 84 námořních mil od přístavu La Guaira, přibližně 166 kilometrů od venezuelského centrálního pobřeží, se nachází skupina ostrovů omývaných Karibským mořem, které nesou jméno Los Roques. Tyto ostrovy, které soudě podle toho mála zdejších archeologických nálezů sloužily domorodému obyvatelstvu pravděpodobně jako dočasné tábořiště, byly objeveny Kryštofem Kolumbem, když se při své třetí výpravě vracel na ostrov Hispaniola.

Během posledních pěti staletí, dokud zde ještě probíhal lov perel, souostroví Los Roques uvítalo mnoho lovců těchto drobných cenností. Ostrovy také sloužily jako úkryt a zásobovací místo pro piráty, kteří ve zdejších karibských vodách napadali cennostmi naložené španělské galeony obchodní společnosti Guipuzcoana. Na počátku 19. století byly dělníky pocházejícími z Curaçaa i z dalších ostrovů Nizozemských Antil vytěženy zdejší zásoby guána a soli. Právě po jejich přítomnosti na souostroví zde zbylo mnoho jmen, která pochází z jejich rodného jazyka papiamento.

V centru souostroví, které tvarem připomíná obdélník, se nachází laguna mělké klidné vody nazývaná Bajo de los Corales o rozloze přibližně nějakých 400 kilometrů čtverečních, kolem níž je rozmístěno 42 ostrovů a písčitých korálových ostrůvků zvaných „cayos“, které spolu s více než 250 písčiny a útesy dotváří toto ostrovní seskupení. Na nejvýchodnějším cípu souostroví se nachází velký korálový bariérový útes ve tvaru oblouku a o délce asi 24 kilometrů, zvaný Cabecera de Los Roques. Na západ od něj se oddělený splavným průlivem nachází největší ostrov souostroví, Cayo Grande. Nejvýznamnějším ostrovem souostroví je však Gran Roque, obchodní a správní centrum, kde je také shromážděna největší skupina obyvatel, z nichž většina se věnuje rybolovu. Zde se také nachází jediné vyvýšeniny na souostroví tvořené krátkou řadou pahorků.

V rámci Los Roques lze rozlišit různé druhy cayos. Nejpočetnější jsou takzvané „pelones“, které nejsou příliš stabilní a jejichž jméno ve španělštině znamená doslova „plešouni“, což souvisí s tím, že tyto ostrůvky postrádají rostlinný porost. Jiné cayos jsou malé a pokryté keří a travami, ale jsou zde i hodně velké cayos, někdy s vnitřními lagunami, jejichž břehy jsou pokryty mangrovy. Na škále mezi těmito dvěma zcela odlišnými druhy cayos existuje velký počet co do tvaru, rozlohy a rostlinného porostu vysoce různorodých ostrůvků.

Koráli, kteří se v parku vyskytují v nejhojnějším počtu, jsou větevník parožnatý (*Acropora cervicornis*), který se vyznačuje svými štíhlými větvemi a tvorbou rozsáhlých kolonií; větevník dlanitý (*Acropora palmata*), který také zabírá rozsáhlé plochy útesu a je snadno rozpoznatelný podle svých dlanitých větví; útesovník prstencový (*Montastrea annularis*), který vytváří ty největší útvary korálového útesu jak co do výšky, tak co do šířky, a útesovník mozkový (*Diploria labyrinthiformis*), jehož vnější vzezření připomíná závit lidského mozku.

Na korálových útesech v Los Roques žije komplexní společenství živočichů a rostlin tvořené řasami, mořskými houbami, laločníky, rohovitkami, korýši, měkkýši, ostnokožci i mnoha dalšími druhy, které tento ekosystém mění na jeden z vůbec nejproduktivnějších v karibských tropických vodách. Početné ryby výrazných barev a působivého vzhledu na útesu kromě potravy nachází také bezpečný úkryt před predátory. Krom mnoha dalších živočišných druhů lze v průzračných vodách souostroví najít pomce černého (*Pomacanthus paru*) s výraznými žlutými skvrnami na černém podkladu; zde velmi početnou světle zelenou klipku příčnopruhou (*Chaetodon striatus*), jejíž mladé jedince lze snadno zahlédnout v malých korálových lagunách čiré vody, které se tvoří při odlivu; a pomce třibarevného (*Holocanthus tricolor*), další rybu, která se zde vyskytuje v hojném počtu, a jež je díky svému zbarvení – hlava a přední část těla jsou žluté, zatímco zbytek těla a ústa jsou černá – naprosto nezaměnitelná.

Kromě zmíněných druhů příznačných pro korálové útesy žije v teritoriálních vodách Los Roques mimo bariérový útes mnoho druhů ryb velkého ekonomického významu, jako jsou kanici, pražmani, kranasové, tarponi, cípalové nebo sardinky. Dravý a samotářský soltýn barakuda (*Sphyraena barracuda*) plave poblíž hladiny a při lovu malých ryb se výrazně přibližuje ke břehům a vplouvá do mangrovových průlivů a lagun. Mezi rybáři z Gran Roque panuje prazvláštní přesvědčení, že požití barakudy během měsíce května způsobuje silné otravy, obzvláště pokud byla ulovena na západ od souostroví. Přisuzují to tomu, že během této roční doby se barakuda živí hlavně sardinkou zvanou „manzanillera“, jejíž jídelníček zase obsahuje mořskou řasu nazývanou „limopiojo“ nebo „manzanillo“, která je pro člověka jedovatá.

Navzdory obrovskému rybímu bohatství zdejších teplých vod jsou nejdůležitějšími komerčními druhy jedlý měkkýš křídlatec velký (*Strombus gigas*), a především langusty, z nichž tři druhy patří do rodu *Palinurus* a jeden do rodu *Scyllarides*. Produkce langust na souostroví Los Roques pokrývá více než 60 % celkových venezuelských potřeb. Místní ohromné bohatství mořského života je částečně připisováno tomu, že velké množství

planktonu unášeného jižním rovníkovým proudem je ve vysokém poměru zadržováno právě v tomto korálovém souostroví. To je v zásadě způsobeno stoupáním velkého množství spodní vody u venezuelských břehů, tedy jevem, jenž se odborně nazývá vzestupné proudění nebo také „upwelling“. V souostroví najdeme také rozsáhlé podmořské louky řasy zvané želví tráva (*Thalassia testudinum*), která poskytuje potravu a ochranu nejen rybám, ale přicházejí sem jíst i ohrožené mořské želvy. Obvykle se na louky řas připlouvají krmit tři druhy želv: kareta obrovská (*Chelonia mydas*), která je nejpočetnější, kareta pravá (*Eretmochelys imbricata*) a želva zvaná kareta obecná (*Caretta caretta*), jejíž počty jsou ze zmíněných tří nejmenší.

V neposlední řadě, a aniž bychom dál rozváděli význam zdejších mangrovníkových hájů nebo pokračovali v prozkoumávání charakteristické suchomilné trnité vegetace v nitru velkých ostrovů, je třeba zdůraznit rozmanitost zdejšího mořského ptactva. Přilétají sem hnízdit pelagičtí ptáci jako je například faeton červenozobý (*Phaethon aethereus*). Také se zde nachází významné hnízdní kolonie pelikánů hnědých (*Pelecanus occidentalis*) a terejů (rod *Sula*), zastoupených třemi různými druhy. Jedna z nejpůsobivějších podívaných těchto ostrovů spočívá v pohledu na velká hejna těchto mořských ptáků, když loví ve vodách nedaleko pobřeží, do nichž se ve skupinkách vrhají střemhlav, a provádějí tak skutečné akrobatické lety. Fragatky, kormoráni, volavky, racci, plameňáci atd. završují seznam mořského ptactva Národního parku Los Roques, jenž tvoří jeden z nejvýznamnějších korálových útesů z celého Karibského moře.

3. Národní park Cahuita

Tento kostarický z části suchozemský a zčásti mořský národní park byl založen roku 1970 na ochranu jediného bariérového útesu v zemi. Útes se nachází 500 m od pobřeží, které obklopuje po délce poměrně mnoha kilometrů. V chráněné oblasti se ale kromě této jedinečné podmořské stavby nachází i panenské pláže obehnané obrovským počtem charakteristicky tropických kokosovníků ořechoplodých (*Cocos nucifera*).

Korálový útes lemového typu obklopuje jeden z mála výběžků atlantského pobřeží Kostariky, Punta Cahuita. Zbytky korálů tvořící základ útesu sestávají z korálů, kteří žili v pliocénu, tedy přibližně před jedenácti miliony lety. Hloubka korálového útesu kolísá mezi jedním a sedmi metry.

Dosud bylo v Cahuitě napočítáno 34 různých druhů korálů. Nejpočetnějším druhem je větevník dlanitý (*Acropora palmata*) rezavě červené barvy, jenž tvoří rozsáhlé kolonie plochých destiček mírně špachtlovitého tvaru. Větevník parožnatý (*Acropora cervicornis*),

nažloutlé šedé barvy, má oddělené rozevřené větve, které připomínají rohy jelena. Největší známý zástupce korálů na tomto útesu je útesovník atlantský (*Diploria strigosa*) o průměru dvou a výšce jednoho metru, který žije na podkladu z mrtvého korálu na vnější části útesu. Dalším korálem, který se na útesu vyskytuje v hojném počtu, je dírkovník obecný (*Porites porites*), korál žlutavě šedé barvy, o průměru asi 25 cm, který je snadno rozpoznatelný podle svého tvaru nepravidelných rozvětvených prstů. Blízkými příbuznými korálů jsou Venušiny vějíře (*Gorgonia flabellum*), taktéž rostlinného vzhledu, které svým větrovým hýbou v závislosti na mořských proudech a jejichž kolonie se od kolonií polypů liší svým rohovinovým skeletem namísto vápenatého. Dalšími obyvateli útesu jsou mořské houby reprezentované rodem *Chiona*, ostnokožci jako jsou ježci a sumýši, z nichž posledně zmínění jsou neukojitelně žraví, a různé plži.

Ryby na útesu jsou jako živoucí majáky, které se určitým způsobem snaží ostatní obyvatele ekologického nika upozornit, že vnitřek korálové stavby obývají. Jindy zas jejich zbarvení ostatním ohlašuje, že jsou nebezpečné a ozbrojené. V Cahuitě je jednou z těchto ryb bodlok modrý (*Acanthurus caeruleus*), jehož nápadné zbarvení pro ostatní slouží jako varování, že jeho ocas je vyzbrojen silným trnem, který může tomu, kdo se ho dotkne, způsobit vážná zranění. Další ryby svítí nápadnými barvami, aby je poznali jejich predátorští ochránci, jako je tomu u čistící ryby pyskouna rozpůleného (*Labroides dimidiatus*). Ten má pod ochranou svého černomodrého zbarvení povoleno vstoupit až do ústní dutiny těch nejobávanějších predátorů díky tomu, že požírá parazity a výrůstky mrtvé kůže svého hostitele.

Mezi živými organismy útesu se uskutečňují neobvyklá spojení, jako je tomu u sasankových ryb, které nacházejí útočiště mezi chapadly nebezpečných polypů plných žahavých buněk, kteří by obvykle zabili jakéhokoli živočicha své velikosti. V Cahuitě se vyskytuje také sapín brilantový (*Microspathodon chrysurus*), který si bez újmy hledá útočiště mezi žahavými korály z rodu žahavek (*Millepora*). Korál obyvatelům útesu ale neslouží jen jako ochrana a přístřeší, pro některé ryby je i potravou. Nejtypičtějším pojídačem korálů v Cahuitě je ploskozubec modrý (*Scarus coeruleus*), který má v každé čelisti pár mocných silných zubů. Tyto čelisti pak fungují jako zobák papouška, a dovolují rybě rozdrtit i ten nejtvrdější korálový skelet a nakrmit se měkkými živočichy, kterým byl domovem.

Sladkovodní bažina, jež zabírá velkou část výběžku Punta Cahuita, se vlévá do moře prostřednictvím řeky Perezoso. Tento krátký říční tok má tu významnou charakteristiku, že je v jeho vodách rozpuštěna kyselina tříslová, která ho zbarvuje do charakteristické opálové barvy, a zabraňuje tak množení protivných komárů. Pokud bychom po částečně splavné řece

Perezoso pluli proti proudu, dostali bychom se do vlhkého tropického pralesa s charakteristickými epifytickými rostlinami a stromy jako je kordie (*Cordia Alliodora*), karapa guayanská (*Carapa guianensis*) a březule balzámová (*Bursera simaruba*). Ve větroví zdejších stromů bychom našli hned několikero hlučných tlup vřešťanů mono (*Alouatta villosa*) a malé skupinky chytrých malp kapucínských (*Cebus capucinus*).

Bažina je útočištěm i pro vodní ptáky a plazy. Stromy, které zde rostou, jsou *Prioria Copaifera*, křídlok lékařský (*Pterocarpus officinalis*) a *Tetragastris panamensis*. Z ptáků tu nalezneme volavku zelenou (*Butorides virescens*), volavčíka člunozobého (*Cochlearius cochlearius*) a kvakoše žlutočelého (*Nyctinassa violacea*). Tato bažinatá oblast je domovem také malé populaci krokodýlů amerických (*Crocodylus acutus*), druhu, který je v jiných částech země téměř vyhynulý příčinou nelítostného pronásledování, kterému byl podroben kvůli využití své ceněné kůže. Žije zde i bažinný ještěr bazilišek zelený (*Basiliscus plumifrons*), který má tu pozoruhodnou schopnost, že malé vodní toky dokáže překonat tak, že velkou rychlostí běží po hladině, k čemuž mu pomáhají meziprstní blány, které spojují jeho prsty na nohou.

I přes svou malou rozlohu, sotva 1000 hektarů, je Cahuita jednou z nejkrásnějších oblastí Kostariky, a to díky tomu, že jí náleží jediný významný kostarický korálový útes a rozsáhlé pláže bělavého písku s tisíci kokosovníky, omývané neskutečně průzračnými vodami s minimem vlnobití.

Popisky k fotografiím:

Moai na Velikonočním ostrově v Tichém oceánu (strana 2), slavné obří památky z horniny sopečného původu, jsou hlavní atrakcí Národního parku Rapa Nui, který je ochraně tohoto významného kulturního dědictví zasvěcen.

Gran Chaco je přírodní oblastí, která podléhá výraznému kolísání hladin nevelkého počtu řek, které ji brázdí. Příkladem adaptace rostlinných druhů na zdejší proměnlivé klimatické podmínky je mauricie převislá (strana 6) a rostliny čeledi broméliovitých (vpravo), které dokážou přečkat období záplav i období sucha v oblasti, kde byly naměřeny nejvyšší absolutní teploty z celé Jižní Ameriky, které přesáhly 48 °C.

Drsné klima regionu Gran Chaco nebrání výskytu ptáků, kteří zde nalézají skutečný ráj pro rozmnožování a pro přežití. Zdejší rozmanité ornitologické bohatství odhaluje výjevy, jakými

jsou hluční papoušci žijící po boku kardinála, kterého jejich hlasité projevy očividně nechávají chladným (vpravo). Chaco také poskytuje útočiště široké škále živočišných druhů, jež zahrnuje jak predátory z řad savců a dravých ryb, tak exotické druhy hmyzu. Ne nadarmo tuto oblast Kečuové nazývali „lovištěm“.

Na rozsáhlém území Suchého Chaca se vyskytuje množství navzájem propojených a galeriovým lesem obklopených mokřadů, které se zdají být tvořeny koryty starých řek. Takové mokřady pak odhalují geologická překvapení, jako je tato geoda s krystalizacemi nerostů (vpravo).

Národní park Río Pilcomayo ležící na březích stejnojmenné řeky je v tomto případě příkladem jednoho z extrémů, se kterými se na území Gran Chaca lze setkat, a který je od oblasti Vlhkého Chaca diametrálně odlišný. Río Pilcomayo v sobě kombinuje savany, kde převládá palma Copernicia alba rostoucí na půdě pokryté travami (vpravo), a mokřady, jejichž povrch je pokrytý vrstvami nepříliš hluboké vody a husté vodní flóry. Ve vysokých polohách se pak vyskytují takzvané „pralesy tvrdého dřeva“.

S ústupem vody se hmyzu naskýtá ta správná chvíle pro rozmnožování a následně oblast zcela zaplňuje, což může být pro člověka nepříjemné. Ptáci oproti tomu z takového nadbytku potravy těží.

V oblasti Vlhkého Chaca na území Mato Grossa se nachází bažinatá krajina zvaná Pantanal, jež je společně s Amazonským pralesem jedinou oblastí obývanou domorodými kmeny, které si zachovaly primitivní způsob života. Prales jim poskytuje potravu potřebnou k přežití a odtud také získávají symbolické základy pro svůj věčný boj mezi životem a smrtí. Na tomto konkrétním kousku vyrobeném z peří, dřeva a vosku (dole) můžeme obdivovat alegorické znázornění jednoho ze zdejších ochranných božstev.

Charakteristickým obyvatelem bažinných oblastí ve státě Mato Grosso je ostnák jihoamerický, pták nízké váhy, který pro chůzi po větvích a vodních rostlinách rostoucích ve vodách, kde si hledá potravu, využívá svých neskutečně dlouhých prstů.

Jaguár je velkým lovcem, který v americkém regionu našel ideální prostředí pro nastolení své nadvlády. Tradičně spojovaný s božstvem života, moci a síly, jaguár byl vytrvale

pronásledován lovci kožešin a ojedinělými osobami, známými jako „zagayeros“, kteří, aby zvíře probodli svým kopím, slučovali zručnost se lstivostí. Je-li doménou jaguára souš, doménou kajmanů (následující dvojstrana) je voda a vlhké oblasti, kde jsou prakticky neporazitelní. Někteří autoři potvrzují, že pokud se mezi jaguárem a kajmanem odehraje střet na domovském území druhého zmíněného, pravděpodobnost plazova vítězství se zvyšuje. Kajman yacaré, pronásledovaný pro svou kůži, mezi své nepřátele počítá také hroživou anakundu.

Kolonie korálových polypů (strana 26) je živoucími základy korálových útesů tvořených nahromaděním vápenatých koster těchto živočichů. Každý útes poskytuje obživu mnoha mořským stvořením, což z něj dělá čistě produktivní složku životního cyklu. Hejna malých ryb (vlevo) nacházejí potravu a útočiště v korálech Karibského moře, kde je díky průzračnosti zdejších vod můžeme sledovat z hladiny, jako je tomu na ostrově La Blanquilla (vpravo), kde navíc najdeme roztodivné skalnaté útvary.

Cayos jsou ploché písčité ostrovy rozličných tvarů, přesně jako ty na souostroví Los Roques, kde vyčnívají ostrůvky s řídkou vegetací zvané „pelones“. Můžeme zde ale najít i cayos obklopené hustými mangrovníkovými háji.

Karety pravé (nahore), obrovské a obecné (Caretta caretta) k souostroví připlouvají přitahovány bohatstvím této přírodní oblasti. Vpravo vidíme tereje maskové, zástupce obsáhlého venezuelského ptactva.

Jednou z neopomenutelných charakteristik Karibského moře je jeho průzračnost, která přispívá k tomu, že potápěči mohou obdivovat druhy jako je útesovník mozkový (vpravo) nebo se věnovat sportovnímu lovu langust i jiných jedlých živočichů (vlevo).

Šedí pelikáni a raci (následující dvojstrana) se na Los Roques shromažďují spolu s mnoha dalšími vodními ptáky, jejichž období páření se shodují.

Polyp hvězdného korálu rozvine svůj nápadný chochol, k němuž pak připlouvají malé rybky a koryši, někteří z nich mikroskopických rozměrů, okolo kterých opeřenou past zase uzavře, navede je do svých úst a stráví.

Pláže Národního parku Cahuita v Kostarice jsou symbolem všeho, co bychom si od ztraceného ráje mohli přát: jemný bílý písek, průzračné vody obklopené kokosovníky (vpravo) a mlčenlivá společnost místní fauny, do které patří například kondoři (nahore) a lenochodi (vlevo).

Složitá stavba korálového útesu v okolí Cahuity sestává z více než třiceti různých druhů korálů. Jeden z nich zvaný lilijice (vlevo) předvádí své větve rostlinného vzhledu. Obranné mechanismy polypů je chrání před predátory, kteří však dokáží rozkousnout i odolné skelety korálů. Zároveň se zde vyskytuje mnoho případů spojenectví, v jejichž rámci koráli nabízejí útočiště rybám, které pro ně na oplátku hlídají. Vpravo vidíme zástupce ještěrohlovce tupohlavého.

3. Překladatelská analýza

Následující stránky jsou věnovány analýze textu pro překlad dle modelu Christiane Nordové (2005) doplněného o pojetí české funkční stylistiky podle Marie Čechové (1997). Funkce textu budou určeny podle Romana Jakobsona. Kdykoliv bude na následujících stránkách této práce citován text originálu, číslo stránky, ze které byla citace přejata, bude uvedeno v závorce a označeno písmenem „O“; pokud bude citován text překladu, číslo strany překladu bude taktéž uvedeno v závorkách, označeno písmenem „P“ a bude odkazovat na text překladu uvedený v druhé kapitole této práce.

3.1. Typologické vymezení textu

Stylistická výstavba komunikátu je v souladu s tématem i primární funkcí textu, kterou je funkce odborně sdělná. Na tomto základě lze text dle pojetí *Stylistiky současné češtiny* klasifikovat jako odborný, nebo přesněji řečeno populárně naučný. Čechová udává, že odborný text musí disponovat především přesností, jasností, jednoznačností, věcností, soustavností a zřetelností předávané informace.² Konkrétně populárně naučný styl pak charakterizuje následovně: „Tyto texty se obracejí k zájemci, který má nevelké poznatky z oboru, a tomu se podřizuje jak výběr faktů, tak i forma zpracování, které se beletrizuje.“³

Odborná stránka textu je jasně zřejmá například na jasném a dobře zřetelném horizontálním i vertikálním členění textu, na neosobním vyjadřování nebo poměrně složité větne stavbě, častém užití vsuvek, hypotaxe, ale i parataxí. Aby byly čtenáři podány přesné a jednoznačné informace, komunikát se nevyhne častému opakování stále stejných sloves, podstatných jmen a výrazů obecně. Součástí textu originálu je i odborná terminologie, včetně latinských názvů živočichů a rostlin.

Populárně naučná stránka textu se nejvýrazněji projevuje prostřednictvím množství barevných fotografií, které jsou součástí knihy. V textu také nalezneme mnoho vysvětlujících pasáží a odborná terminologie je v něm v souladu s populárně naučným stylem omezena na nezbytně nutnou míru, tak aby textu porozuměl i čtenář, který má v dané oblasti poměrně malé nebo dokonce žádné znalosti. V několika případech si autor dokonce pohrává s přirovnáními a metaforickými popisy.

---

² ČECHOVÁ, Marie. 1997. *Stylistika současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: ISV. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-21-8. S. 152.

³ ČECHOVÁ, s. 162.

Ze slohových postupů se v textu vyskytuje především postup výkladový, v pasážích sestávajících z výčtů pak postup popisný. Okrajově by se v některých pasážích dalo mluvit i o postupu vyprávěcím.

3.2. Faktory vnětextové

3.2.1. Vysílatel, jeho motivace a záměr

Vysílatelem textu originálu je španělské nakladatelství Anaya. Autorem textu je Luis Blas Aritio, španělský autor více než dvaceti knih s přírodní, kulturní a cestopisnou tematikou. Několik let působil na Přírodovědecké fakultě Univerzity Complutense v Madridu, později pracoval například jako poradce pro UNESCO a v roce 1998 v Panamě založil nakladatelství Ediciones Balboa.⁴ Autorem knihy je tedy odborník v oblasti daného tématu.

Dvoudílná knižní série *Parques nacionales iberoamericanos* byla společně s dalšími 98 tituly vydána jako součást edice zvané Biblioteca Iberoamericana, která vznikla u příležitosti 500. výročí objevení amerického kontinentu.⁵ Tato informace však není přímo na stránkách knihy zmíněna a lze ji dohledat jedině na základě log edice Biblioteca Iberoamericana a 500. výročí objevení Ameriky, která jsou uvedena na obalu, případně na základě názvu společnosti Sociedad Estatal para la Ejecución de Programas del Quinto Centenario, který je uveden v tiráži.

Stovka titulů z edice Biblioteca Iberoamericana se španělskou a latinskoamerickou tematikou měla za účel, kromě oslavy již zmíněného výročí, vzdělat širokou škálu čtenářů, primárně ze Španělska a Latinské Ameriky, v řadě oblastí jejich historicky svázaných kultur. A tak i v druhém díle *Parques nacionales iberoamericanos* je shodným záměrem autora i vysílatele, aby kniha čtenáře, třebaže v omezeném rozsahu, informovala a poučila o přírodním bohatství Iberské Ameriky, které je pro budoucí generace uchováváno právě jednotlivými národními parky, z nichž publikace popisuje ty nejreprezentativnější a nejvýznamnější. Tento záměr je explicitně vyjádřen v úvodu k prvnímu dílu z této dvoudílné série:

Describir una por una las 56 provincias biogeográficas iberoamericanas desborda las posibilidades de estos dos libros dedicados a los parques nacionales de este continente. Por eso, hemos creído que lo mejor era no seguir un orden geográfico, o sistemático, o analfabético y elegir, en cambio, un orden más práctico y didáctico que nos permitiera analizar las principales regiones biogeográficas iberoamericanas, describiendo en cada una de ellas uno o dos parques nacionales y escogiendo los que sean más representativos.⁶

---

⁴ Luis Blas Aritio. In: *Grammata* [online]. Granada [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://grammata.es/author/30336/luis-blas-aritio>.

⁵ Anaya lanza cien títulos sobre Latinoamérica. 1988. *El País* [online]. Madrid [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://elpais.com/diario/1988/01/26/cultura/570150006_850215.html.

⁶ BLAS ARITIO, Luis. c1988. *Parques nacionales iberoamericanos I*. Madrid: Anaya. Biblioteca iberoamericana (Madrid, Spain), no. 40. ISBN 84-207-3112-9. S. 6.

Informační a didaktický záměr jsou v textu dále implicitně vyjádřeny zvoleným způsobem výkladu od obecného ke konkrétnějšímu, vysvětlujícími pasážemi nebo také fotografiemi s popisky, kterých je v knize využíváno v poměrně hojném počtu.

3.2.2. Adresát

Z povahy textu samotného i z informací dostupných o záměru vysilatele vyplývá, že kniha je určena široké laické veřejnosti. Odborné termíny jsou užity jen v nezbytně nutné míře a většina z nich je čtenáři vysvětlena přímo v textu. V knize se objevuje i mnoho latinských názvů živočichů a rostlin, které jsou však doplněny o své španělské ekvivalenty, pokud takový ekvivalent existuje, nebo dokonce o místní lidové názvy. Text originálu také neobsahuje žádné citace ani poznámky pod čarou. Obsah je dále doplněn mnoha barevnými fotografiemi, které svým způsobem také přispívají k lepšímu porozumění textu. Vzhledem k nárokům, které odborný charakter textu a složitější syntax kladou na čtenáře, lze vyvodit, že kniha je určena především dospělým čtenářům, kteří prošli minimálně základním vzděláním, avšak detailnější znalosti dané tematiky se od nich neočekávají.

Již dříve bylo řečeno, že tituly z edice Biblioteca Iberoamericana byly určeny primárně pro španělské a latinskoamerické čtenáře. To se projevuje například v užití někdy až tří různých místních názvů pro tutéž rostlinu nebo živočicha ve španělštině i v jiných jazycích používaných v dané jihoamerické oblasti. V textu překladu bude třeba tyto názvy nahradit jejich českými variantami, protože mou prioritou v takových případech bude především informační hodnota pro českého čtenáře, kterému české názvy lépe poslouží i v případě budoucího vyhledávání dodatečných informací o daném tématu. Rozdíl mezi příjemcem textu originálu a příjemcem textu překladu bude třeba vhodně vyrovnat i v případě specifických španělských názvů geografických útvarů, které nemají český ekvivalent a jejichž význam ve španělštině má přímou spojitost s některou charakteristikou objektu, který označuje. Zatímco španělsky mluvícímu adresátovi textu originálu bude tato spojitost jasná, českému čtenáři ji bude třeba vysvětlit.

Geografická a do jisté míry i kulturní vázanost se projevuje především v oficiálních názvech oblastí, měst apod., kde vzhledem k předpokladu určité míry znalosti zeměpisu Jižní Ameriky u jihoamerického čtenáře a do jisté míry i u čtenáře španělského není vždy upřesněno, zda jde v daném případě o město, provincii, nebo zcela jiný územní celek. Pro českého čtenáře bude třeba tuto informaci doplnit.

V neposlední řadě se v textu na několika místech objevuje vyšší míra expresivity, například v podobě metaforických vyjádření, než je běžná v obdobných textech v češtině a

stejně tak větná syntax disponuje složitější strukturou, než je běžné v českých populárně naučných textech. Oba tyto rysy vycházejí z odlišných konvencí jazyka textu originálu. Celková vázanost originálu na výchozí kulturu je však z hlediska překladu minimální a k tomu, aby byl text překladu dobře srozumitelný a funkční i v cílové kultuře, bude třeba pouze menších úprav.

3.2.3. Médium

Kniha vyšla v tištěné podobě, je vázaná v tvrdých deskách a výklad je doplněn četnými fotografiemi s popisky, které v některých případech pouze opakuji informace už jednou sdělené v hlavním textu, ale někdy také doplňují informace zcela nové, v hlavním výkladu nezahrnuté.

3.2.4. Místo a čas

Obě knihy z dvoudílné série *Parques nacionales iberoamericanos* vydalo v roce 1988 v Madridu ve Španělsku nakladatelství Anaya. Obsah textu se nicméně nevztahuje ke Španělsku, ale k Iberoamerice, která je sice španělskému čtenáři bližší než tomu českému, ale i tak bylo již v textu originálu třeba vyrovnat geograficky a kulturně vázané znalostní rozdíly mezi jihoamerickým a španělským příjemcem, což se projevuje například ve vysvětlivkách specifických latinskoamerických pojmenování v textu originálu. Díky tomu není v textu překladu oproti originálu třeba pro českého příjemce příliš dovysvětlovat. Naopak oblastí, ve které jsou rozdíly mezi místy vzniku originálu a překladu více patrné, jsou oficiální názvy řek, oblastí, provincií apod. Zatímco u adresátů španělského originálu lze na základě společné historie Pyrenejského poloostrova a Iberoameriky i zeměpisné blízkosti těchto dvou kultur předpokládat určitou míru znalosti zeměpisu Jižní Ameriky, u českého čtenáře tuto znalost předpokládat nelze, a proto bude u některých zeměpisných názvů třeba upřesnit, o jaký správný celek nebo geografický útvar se jedná.

Text originálu vyšel již v roce 1988 a je tedy bezmála 30 let starý. Jelikož jde o text populárně naučný, který obsahuje minimum expresivity a velké množství poměrně neměnného odborného lexika, není třeba se obávat jeho jazykové zastaralosti. Z tohoto hlediska jde tedy o text nadčasový. Povaha tématu, kterým se kniha zabývá, také do jisté míry zaručuje nadčasovost v textu uvedených informací. Nelze například předpokládat, že by se během pouhých 30 let naprosto změnilo podnebí v některém z popisovaných regionů. Nicméně v knize se občas vyskytují i informace silně svázané se skutečností v době, kdy byla publikace vydána, jako například *La producción de langostas del Archipiélago de Los Roques*

cubre más del 60 % del total de las necesidades venezolanas. (O: 34). I sám autor originálu v textu nejednou mluví o „současném“ stavu popisované situace, jako v případě *conjunto de parques nacionales establecidos hasta la fecha* (O: 5) nebo *Uno de los ecosistemas marinos sobre los que actualmente se cierne una mayor amenaza* (O: 28), kdy je však autorova současnost pro dnešního čtenáře již poměrně dávnou minulostí. Při překladu tedy bude třeba tento časový posun vzít v potaz a čtenáře na stáří uvedených údajů upozornit například formou poznámky pod čarou.

3.2.5. Funkce textu

Použijeme-li terminologii Romana Jakobsona, z dostupných informací ohledně záměru vysilatele i z povahy textu samotného vyplývá, že hlavní funkcí textu je funkce referenční. Text má tedy za úkol čtenáře především informovat, a tím pádem i vzdělat v oblasti daného tématu. V textu originálu je v souladu s konvencemi žánru použit neosobní způsob vyjadřování v kombinaci s autorským plurálem. Konativní a fatická funkce zde tedy nejsou přítomny. V knize se nicméně v malé míře vyskytuje funkce expresivní: *En ella encuentran su último refugio, quizás, muchas especies amenazadas que ya han desaparecido en otras regiones.* (O: 23). Dále bychom zde našli funkci metajazykovou: *La palabra «chaco» en lenguaje quechua significa «tierra de caza».* (O: 8). V neposlední řadě by se zde dalo uvažovat i o výskytu funkce poetické v případech jako je *Un pólipo de coral-estrella despliega su vistoso penacho al que acudirán pequeños peces [...], y lo cerrará sobre ellos para conducirlos a su boca y digerirlos, tras replegar su plumosa trampa.* (O: 39).

3.3. Faktory vnitrotextové

3.3.1. Téma a obsah

Tématem knihy *Parques nacionales iberoamericanos II* je přírodní a částečně i kulturní bohatství Iberoameriky prezentované skrze výčet a popis nejvýznamnějších a nejrepresentativnějších národních parků založených do 80. let minulého století. Obsah navazuje na první díl *Parques nacionales iberoamericanos*, který podrobně popisuje Amazonii, jihoamerické savany, deštné lesy, pohoří And a vybrané národní parky těchto přírodních oblastí. Druhý díl série v úvodu pouze stručně shrnuje již probraná podtémata a uvádí ta, která na čtenáře čekají na následujících stránkách. Po úvodu už přímo následuje výklad k dalším významným iberoamerickým oblastem, konkrétně se jedná o Gran Chaco, korálové útesy, mangrovníkové háje, pouště, Galapágy a v případě posledních dvou kapitol jsou to kulturní národní parky a světové dědictví a biosférické rezervace, přičemž předmětem zde prezentovaného překladu jsou kromě úvodu pouze první dvě ze zmíněných hlavních kapitol. V celé publikaci je dodržován výklad od nejobecnějšího ke konkrétnějšímu. Autor v jednotlivých kapitolách podrobněji popisuje například polohu, klima, faunu, flóru, ale také s nimi související historii daného území. Výklad je pro větší názornost doplněn o četné barevné fotografie s popisky.

Jednotné téma společně s jasnou strukturou výkladu zajišťují koherenci textu. Obsah knihy odpovídá očekáváním, která vyvolává název knihy i vzhled její vazby, a stejně je tomu i u jednotlivých kapitol a podkapitol. Potenciální čtenář si navíc o obsahu knihy dokáže udělat velice dobrou představu právě díky četným fotografiím, které obsah knihy vhodně doplňují. Text je sice silně vázaný na iberoamerické prostředí, jde však o vázanost převážně tematickou, spíše nežli kulturní, díky čemuž je kniha s malými úpravami lehce srozumitelná i pro českého čtenáře.

3.3.2. Presupožice

Jak už bylo uvedeno v oddílu 3.2.2., text je určen široké laické veřejnosti. Od čtenáře se neočekává žádná předchozí znalost v daném oboru vyjma základního vzdělání. Text využívá jen nezbytné množství odborných termínů, které jsou čtenáři téměř ve všech případech vysvětleny přímo v textu. V případě některých odborných názvů se předpokládá, že se čtenář nejprve seznámil s prvním dílem této dvoudílné knižní série. Je tomu tak například v případě savan zvaných *cerrados* a *caatiga* (O: 5), pro které v češtině neexistuje ekvivalent a jež jsou charakterizovány v jedné z kapitol prvního dílu. V textu se zároveň tatáž informace někdy objeví vícekrát, například je zmíněna nejprve v hlavním textu a následně je totéž řečeno

v popisku příslušné fotografie, která se k této informaci váže, což také poukazuje na to, že od čtenáře se téměř žádná předešlá znalost tématu kromě základního vzdělání a znalosti předešlého dílu série nečeká. Četné fotografie lze také interpretovat jako důkaz toho, že text není primárně určen pro odborníky z oboru.

Vzácně se objevují odborné termíny, které jsou ponechány bez vysvětlení, přestože jejich znalost předpokládat nelze. Většinou jde o velice specifické termíny typu *nichos ecológicos* (O: 29), které by vyžadovaly podrobnější vysvětlení. Vzhledem k tomu, že autor originálu vysvětlení těchto termínů nepovažoval za nezbytné – pravděpodobně předpokládal, že v případě zájmu si čtenář jejich význam dohledá sám – a jejich neznalost nebrání obecnému porozumění textu, v českém překladu pravděpodobně nebude nutné je dovysvětlovat.

Co se týče reálií, konkrétně zeměpisných názvů, jak již bylo uvedeno v oddílu 3.2.4., od příjemce textu originálu, kterým jsou primárně obyvatelé Španělska a Iberoameriky, se očekává jistá míra znalosti zeměpisu jihoamerického kontinentu, zatímco od českého čtenáře nelze očekávat, že by při přečtení například názvu *Salta* (O: 8) věděl, zda se jedná o stát, či řeku, pokud tedy tato informace nevyplyne z kontextu.

V neposlední řadě je třeba zvážit i rozdílná očekávání čtenáře španělského originálu a čtenáře českého překladu, co se týče konvencí populárně naučného stylu v každé ze dvou zmíněných jazykových kultur. Při překladu tedy bude třeba brát v potaz například to, že populárně naučné texty ve španělštině obsahují větší míru expresivity než obdobné texty v češtině a také jejich syntax bývá složitější.

3.3.3. Kompozice

Samotná kniha je součástí větších celků. Jednak je druhým dílem stejnojmenné dvoudílné série, a jednak je součástí edice Biblioteca Iberoamericana, která čítá přesně 100 titulů, které všechny pojednávají o tématech týkajících se Španělska a Jižní Ameriky a jejich společné historie. Obsah knihy je rozdělen na úvod, sedm hlavních tematických kapitol a závěrečnou bibliografii. Každá hlavní kapitola, pojmenovaná po jednom z velkých chráněných přírodních či kulturních celků, je tvořena 2–3 podkapitolami. První z nich je vždy, vyjma případu 7. kapitoly, jakýmsi obecnějším úvodem do dané tematiky, na jehož konci jsou vždy uvedena jména vybraných národních parků, o kterých bude řeč v následujících podkapitolách. Následující 1–2 podkapitoly pak každá popisují jeden z významných národních parků dané přírodní oblasti od zeměpisné polohy, přes klimatické podmínky až po tamní rostlinstvo a živočišné druhy, přičemž je kladen silný důraz na ekologický význam daného regionu. Každá z těchto podkapitol pak obsahuje závěrečný odstavec či větu, která kapitolu uzavírá.

Obsah jednotlivých kapitol odpovídá jejich názvům, které jsou navíc pro lepší orientaci očíslovány. Pořadí hlavních kapitol nemá žádný patrný řád, takže přestože se všechny týkají stejného tématu, přímo na sebe nenavazují. Oproti tomu podkapitoly mají jistý systém návaznosti. Úvodní podkapitola v posledním odstavci vždy stanoví konkrétní národní parky, které budou čtenáři představeny, a zároveň tak stanoví pořadí jejich prezentace. Návaznost jednotlivých odstavců textu je zajištěna pomocí ukazovacích a osobních zájmen, pomocí spojovacích výrazů jako je *pero*, *a pesar de que* nebo příslovci jako je *también* nebo *además*, nebo případně tematickou návazností.

Při překladu bude třeba zohlednit, že odstavce textu originálu jsou v souladu se španělskou konvencí⁷ oproti té české hodně krátké a často tvořené zhruba třemi poměrně dlouhými a složitými souvětími, v extrémních případech jsou dokonce tvořeny větou jedinou, přičemž jde například o poslední odstavce podkapitol. Toto uspořádání textu by v překladu nebylo výhodné ani z vizuálních důvodů, pokud by tedy nebyl zachován původní formát textu, kdy je každá stránka originálu rozdělena na dva sloupce, a kratičké odstavce se tak na pohled zdají delší, než ve skutečnosti jsou.

Hlavní obsah knihy je doplněn o množství barevných fotografií s popisky, které buďto opakují informace zmíněné již v hlavním textu, nebo knihu doplňují o další fakta. V knize se nevyskytují žádné citace ani poznámky pod čarou.

3.3.4. Neverbální prostředky

Neverbální prostředky v psaném projevu dělíme na prostředky ideografické a prostředky grafické.⁸ Z neverbálních prostředků ideografických je v knize obsaženo množství barevných fotografií, které někdy vizuálně doplňují informace obsažené v hlavním textu, a jindy zobrazují zcela novou skutečnost, která ale vždy nějak souvisí s obsahem dané podkapitoly. Fotografie jsou vždy vhodně umístěny v co největší blízkosti u té části textu, která se k nim váže, a jsou doplněny i o vlastní popisky, jejichž příslušnost ke konkrétní fotografii je vždy

---

⁷ „Při analýze španělských a českých srovnatelných textových vzorků byly získány následující údaje: zatímco ve španělštině byl průměrný odstavec tvořen 2,30 výpověďmi, jimž odpovídá 5, 84 gramatických vět, případně 6,26 propozic (zahrnují gramatické věty i polovětné konstrukce), v češtině byly tyto hodnoty daleko vyšší: 5,39 výpovědi; 9,70 gramatických vět a 9,71 propozic. Odlišnosti mezi oběma jazyky se projevují i na nižší rovině výstavby textu: na rovině jednotlivých výpovědí. Zatímco průměrná španělská výpověď odpovídala 2,56 gramatickým větám, resp. 2,71 propozicím, průměrná česká výpověď byla tvořena 1,82 propozicemi. Z uvedených údajů vyplývá, že průměrný odstavec ve španělských neliterárních textech je sice kratší než v češtině, obsahuje méně výpovědí, ale tyto výpovědi jsou syntakticky složitější.“ KRÁLOVÁ, Jana. 2012. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-404-2. S. 23-24.

⁸ JAKLOVÁ, Alena. 2002. Persvaze a její prostředky v současných žurnalistických textech. *Naše řeč* [online]. 85(4) [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7689>.

upřesněna v kulaté závorce pomocí výrazů jako je *izquierda*, *abajo*, *página 29*, *doble página siguiente* atd.

K neverbálním prostředkům grafickým patří popisky fotografií, které jsou pro odlišení od hlavního textu vyvedené v kurzívě. Dále jde o nadpisy kapitol, které jsou vyvedeny ve výrazně větším fontu a v tučném písmu, přičemž nadpisy hlavních kapitol jsou navíc umístěny na celobarevné stránce pro ještě výraznější oddělení vzájemně nezávislých tematických kapitol.

3.3.5. Lexikální prvky

Lexikální prvky užívané v textu odpovídají populárně naučnému stylu. Vyskytuje se zde nezbytně nutné množství odborných termínů včetně latinských názvů živočichů a rostlin, které zaručují přesnost a jednoznačnost uvedených informací. Většina specifických místních a odborných názvů je vysvětlena přímo v textu, nebo s nimi byl čtenář obeznámen již v prvním dílu série, jako je tomu například v případě dvou druhů savan zvaných *cerrado* a *caatiga* (O: 5). V knize se ale vyskytuje i několik odborných výrazů typu *nichos ecológicos* (O: 29) či *materia en suspensión* (O: 8), které vysvětleny nejsou. Text tak na první pohled z hlediska míry odbornosti působí místy poněkud nekonzistentně, nicméně při zkoumání obdobných textů v češtině bychom zjistili, že jde o jev, který je v populárně naučné literatuře zcela běžný⁹, a který pravděpodobně souvisí s naučnou stránkou textu i s předpokladem, že příjemce prošel minimálně základním vzděláním, a dal by se interpretovat jako snaha motivovat čtenáře k dalšímu sebevzdělávání v oblasti dané tematiky.

V souladu se silnou geografickou vázaností tématu knihy se v textu často vyskytují neoficiální místní názvy živočichů a rostlin. U každého z nich je vždy uveden i latinský název, případně oficiální název ve španělštině, na jehož základě se daný druh dá snadno dohledat. Objevují se zde také specifické místní názvy pro různé přírodní útvary či úkazy ve španělštině i v dalších jazycích užívaných v Latinské Americe. Veškerá taková pojmenování jsou označena francouzskými uvozovkami a jsou pro příjemce textu originálu přeložena, pokud je to možné, do španělštiny a vysvětlena přímo v textu. Jde například o «*madrejones*», *como se denomina localmente a los antiguos cauces obturados del río* (O: 8) nebo *La palabra*

---

⁹ Například kniha *100 divů Latinské Ameriky: historie, kultura a přírodní krásy Jižní a Střední Ameriky a Karibiku* s pojmem „ekologická nika“ v následující větě také pracuje, aniž by ho laickému čtenáři, pro kterého je tento typ publikací určen, vysvětlila: „Tři malé, soukromé chráněné oblasti a velký národní park v severozápadním výběžku brazilského Pantanalu zahrnují na svém území o rozloze 1880 km², jež představují 1,3 % celé oblasti Pantanalu, všechny druhy ekosystémů a ekologických nik, které se v tomto regionu vyskytují.“ BENTHUES, Anne, LEIER, Manfred (ed.). *100 divů Latinské Ameriky: historie, kultura a přírodní krásy Jižní a Střední Ameriky a Karibiku*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2010. ISBN 978-80-255-0268-6, S. 50.

«chaco» en lenguaje quechua significa «tierra de caza». (O: 8). V textu originálu se nachází i jeden příklad anglicismu, který je taktéž ohraničen francouzskými uvozovkami a vysvětlen přímo v textu: *debido fundamentalmente al ascenso de grandes masas de agua frente a las costas venezolanas, lo que técnicamente se denomina fenómeno de emergencia o «upwelling»* (O: 34).

Je třeba zmínit i to, že francouzské uvozovky jsou někdy použity i pro zdůraznění nebo při metaforickém užití nějakého slova: *Jaguares, ocelotes, pumas, tapires... no se consideran aquí animales «raros»* (O: 10) nebo také *Junto a estos animales vegetales «constructores» encontramos en el ecosistema arrecifal otros seres vivos básicamente «destructores»* (O: 29). A přestože autor textu většinou používá poměrně strohý odborný styl výkladu a neosobní způsob vyjadřování, občas do textu zakomponuje i básničtější způsob vyjadřování, který bychom v českém prostředí očekávali spíše od textů publicistických a beletristických, jako v případě *el jaribú (Jabiru myceteria), cuya figura somnolienta sobre las aguas someras y descansando sobre una sola pata llega a hacerse familiar* (O: 20). V jednom případě pak do textu znatelně proniká autorova osobní angažovanost v oblasti ekologie a ochrany životního prostředí, která pravděpodobně vychází jednak z jeho odborné specializace, jednak z jeho pracovní zkušenosti v UNESCO. Přestože je ochrana iberoamerického přírodního a kulturního bohatství vytyčena jako jedno z témat knihy již v jejím úvodu, způsob formulace následující věty jí dodává subjektivní tón, který není v souladu s českými konvencemi odborných textů: *En ella encuentran su último refugio, quizás, muchas especies amenazadas que ya han desaparecido en otras regiones.* (O: 23). V překladu ji tedy bude třeba nahradit neutrálním vyjádřením.

V neposlední řadě je třeba poukázat na jistou míru opakování stále stejných sloves, podstatných jmen a výrazů obecně. Ta je v případě odborného stylu, nebo stylu vědeckého, jak ho nazývá Knittlová, rysem pozitivním, protože vychází ze snahy čtenáři předat přesnou a jednoznačnou informaci.¹⁰ Z podstatných jmen a jmenných frází jde například o přesná označení živočichů, rostlin a geografických útvarů, ze sloves se často opakují například slovesa *destacar, localizar, encontrarse* a mnoho dalších.

---

¹⁰ „V jednotlivých vědních oborech a jejich projevech vystačíme s poměrně skrovným výsekem lexikálního repertoáru, takže index opakování je dost vysoký, podle průzkumu při porovnání s ostatními funkčními styly vůbec největší. Slovník je tedy *stereotypní* podobně jako syntax, ale ani v jednom, ani v druhém případě to není rys negativní, naopak stereotyp vyhovuje funkci tohoto stylu“. KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. 2010. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-244-2428-6. S. 149.

3.3.6. Větná struktura

Text originálu v souladu s odborným stylem využívá především delších a složitějších souvětí spíše než vět jednoduchých. Vztahy mezi jednotlivými větami jsou jak hypotaktické, tak parataktické. Parataxe je užitá především u výčtů živočišných a rostlinných druhů, přičemž z interpunkčního hlediska je nejčastěji využívána čárka, ale objevuje se i středník. Středník je dále užit ve větách typu *Las tierras pantanosas del parque se encuentran situadas a unos cien metros sobre el nivel del mar; uno de sus rasgos morfológicos más significativos es que sufren la alternancia de una época seca y otra húmeda, sujetas al régimen de lluvias de la región.* (O: 20), kde nespojuje dlouhé úseky výčtů, ale dvě věty, které jsou na sebe obsahově vázané. V takovýchto případech bude v překladu třeba zvolit takovou interpunkci, která by lépe odpovídala českým konvencím. Složitá stavba vět textu originálu souvisí s velmi častým užíváním vsuvek i s hojným využitím nefinitních slovesných tvarů. Vsuvky jsou nejčastěji tvořeny pomocí čárek, ojediněle se ale vyskytují i ve formě informací v závorkách, pokud tedy nepočítáme závorky použité pro uvedení přesných latinských názvů živočichů a rostlin.

Složitější syntax textu originálu je zcela v souladu se španělskou konvencí (viz oddíl 3.3.3.) i s odborným stylem obecně. Nicméně jak uvádí Knittlová, u odborného textu je nejdůležitější jeho účelnost, a proto je při překladu možné v zájmu lepší srozumitelnosti větné celky rozbít.¹¹ Taktéž pasivní konstrukce, které jsou jedním z prostředků anonymizace autora v textu originálu, bude třeba převést adekvátně vůči české konvenci.

3.3.7. Suprasegmentální prvky

Názvy kapitol a podkapitol jsou vyvedeny v tučném písmu a označeny číslicemi dvou různých formátů (hlavní kapitoly jsou vyvedeny v římských číslicích, zatímco podkapitoly jsou vyznačeny v číslicích arabských) pro výraznější odlišení jednotlivých hierarchických celků textu. V knize se hojně vyskytuje kurzíva. V souladu s pravidly španělské ortografie je užitá pro latinské názvy rostlin a živočichů, ale také pro popisky fotografií, kde plní funkci vizuálního odlišení popisků patřících k fotografiím od hlavního textu. V obou zmíněných případech bude vhodné kurzívu zachovat i v textu překladu.

Pokud jsou užitý uvozovky, jde vždy o uvozovky francouzského typu, přičemž jsou v textu užitý v následujících případech. Zaprvé, pro vyznačení slov pocházejících z jazyků jiných, než je španělština, nebo jako prostředek metajazyka, jako například v případě *La*

---

¹¹ KNITTOVÁ, s. 159.

palabra «chaco» en lenguaje quechua significa (O: 8) nebo *fenómeno de emergencia o «upwelling»* (O: 34). Zadruhé, v případě přesných názvů či specifických místních názvů, i pokud jsou ve španělštině: *Se trata del «zagayero», un personaje que antiguamente se ganaba la vida cazando jaguares* (O: 22) nebo *Los terrenos más altos de esta área protegida están ocupados por el denominado «monte de madera dura» o «monte fuerte».* (O: 12). A zatřetí, pro zdůraznění nebo metaforické použití slov: *Jaguares, ocelotes, pumas, tapires... no se consideran aquí animales «raros»* (O: 10) nebo *Junto a estos animales vegetales «constructores» encontramos en el ecosistema arrecifal otros seres vivos básicamente «destructores»* (O: 29). U třetího zde zmíněného způsobu užití uvozovek v textu originálu bude při překladu třeba v každém konkrétním případě pečlivě zvážit, zda je jich v češtině také potřeba.

Jelikož text originálu obsahuje četné výčty, autor nejednou využívá pro vyjádření neúplnosti uvedeného výčtu tří teček. Takovéto užití však příliš neodpovídá české konvenci v rámci odborného stylu. Tří teček je v češtině užíváno spíše v beletrii, především pak v přímé řeči, a proto bude při překladu třeba zvážit jejich nahrazení například zkratkou „atd.“.

4. Metoda překladu

Před započítím překladu byl text nejprve typologicky vymezen dle pojetí *Stylistiky současné češtiny* a následně byla provedena analýza textu podle modelu Christiane Nordové. Funkce komunikátu byly určeny dle terminologie Romana Jakobsona. Samotný překlad pak probíhal dle tří fází Jiřího Levého: pochopení předlohy, interpretace předlohy a přestylizování předlohy. Vzhledem k tomu, že jde o text populárně naučný, hlavní důraz byl při překladu kladen na přesné a dobře srozumitelné převedení informací.

Během všech tří fází jsem využívala jak tištěné, tak internetové zdroje týkající se tématu, jímž se kniha zabývá, ale i příručky jazykové a slovníky. Pro správnou interpretaci originálu jsem využila pomoci od rodilé mluvčí a českou terminologii jsem konzultovala se studentkou biologie a zeměpisu.

Mou prioritou při překladu bylo především zachovat v originálu uvedené informace v podobě relevantní pro kulturu příjemce textu překladu. To se týká například rozhodnutí, zda zachovat či zcela nahradit četné místní názvy živočichů a rostlin, i drobných stylistických úprav oproti originálu, které souvisely například s odlišnou konvencí nebo s nesouměrností jazykových systémů češtiny a španělštiny. S ohledem na profil předpokládaného příjemce textu překladu byl kladen důraz na srozumitelnost a úplnost prezentovaných informací. To se projevilo například v explicitaci některých informací nebo v rozvolnění větné stavby. Všechna má překladatelská řešení vychází z předešlé analýzy textu pro překlad.

5. Analýza překladatelských problémů a jejich řešení

5.1. Rovina lexikální

5.1.1. Latinské názvy živočichů a rostlin

Latinské názvy živočichů a rostlin byly v textu ponechány. V několika případech však bylo třeba je poupravit, a to z toho důvodu, že ve formě, v jaké se nacházejí v textu originálu, je nebylo možné dohledat v žádných českých, anglických ani španělských odborných pramenech včetně internetových databází, jako je mezinárodní encyklopedie rostlin, hub a živočichů *BioLib* neboli Biological Library, na jejímž obsahu se mimo jiné podílí i Národní muzeum. V již zmíněných případech jde pravděpodobně buďto o velice zastaralé varianty latinských názvů, nebo o překlepy v textu originálu, které v obou případech narušují účelnost textu jednak tím, že čtenáři podávají nesprávné nebo přinejmenším velice zastaralé informace, ale také tím, že by mu ztížily nebo zcela znemožnily dohledání dalších informací ohledně daného druhu. Například v případě *Caiman crocodylus* (O: 16) bylo možné dohledat, že jde opravdu o zastaralou variantu názvu *Caiman yacare* (P: 13), kdy byl tento druh donedávna považován za poddruh druhu *Caiman crocodilus* a jako takový byl označován jménem *Caiman crocodilus yacare*.¹² V případě *Grax fasciolata* (O: 17) byla změna na *Crax fasciolata* (P: 13) provedena na základě nemožnosti daný název dohledat v jeho původní podobě v žádném z využívaných zdrojů, přičemž konkrétně internetová encyklopedie *BioLib* uvádí pouze synonymní varianty *Crax fasciolata* a *Crax sclateri*.¹³

V textu originálu se také objevila nekonzistence v podobě chybějících španělských názvů dvou druhů korálů při jejich druhé zmínce v jiné kapitole, než ve které byli zmíněni původně. Šlo o druhy *Acropora palmata* a *Acropora cervicornis*, zmíněné nejprve na straně 30 v podkapitole *El Parque Nacional Archipiélago de Los Roques* a podruhé na straně 38 v podkapitole *El Parque Nacional Cahuita*. Přitom živočišný druh *Blastocerus dichotomus* je v knize také zmíněn hned dvakrát (na straně 17 a 22 v textu originálu) a pokaždé je uvedeno jeho španělské i latinské jméno. V překladu jsem tedy tuto nekonzistenci s ohledem na čtenáře opravila.

---

¹² „Donedávna považován za poddruh druhu *Caiman crocodilus* – *C. c. yacare*. V současnosti už je považován za zcela samostatný druh.“ (vlastní překlad) BRITTON, Adam. 2009. *Caiman yacare* (DAUDIN, 1802). In: *Crocodylian Species List* [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://crocodylian.com/cnhc/csp_cyac.htm.

¹³ Hoko žlutozobý: *Crax fasciolata* Spix, 1825. 2006. In: *BioLib* [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id135980/>.

5.1.2. Názvy živočichů a rostlin ve španělštině a v dalších jazycích

Při překladu názvů konkrétních druhů živočichů a rostlin je třeba si uvědomit, že zatímco latinský název existuje pro všechny člověku známé druhy, ekvivalenty v ostatních světových jazycích nemusí vůbec existovat. Tato skutečnost se projevuje i v textu originálu, kdy je v několika případech uveden pouze latinský název daného druhu nebo souhrnný obecný název pro dva různé druhy. Tyto případy jsem řešila pomocí kompenzace. Jinak řečeno, tam kde ve španělském originálu nebyl k dispozici oficiální španělský ani lidový název druhu, ale kde ho bylo možné dohledat v češtině, jsem text překladu o tento český název „obohatila“, čímž jsem se snažila vykompenzovat případy, kdy naopak v originálu byl k dispozici název španělský, místní, nebo oba, zatímco český název nebylo možné dohledat.

*aves con plumajes muy bellos y llamativos, como los vistosos **tucanes** (Ramphastos toco y Ramphastos discolorus) (O: 17)*

*ptáci s překrásným křiklavým peřím, jako je nápadný **tukan obrovský** (Ramphastos toco), **tukan pestrý** (Rhampastos discolorus) (P: 13)*

*Entre las plantas más bellas y llamativas del Pantanal Matogrossense hay que destacar al **ipé amarillo** (Tecoma chrysantha) y al **ipé rojo** (Tabebuia chrysotricha) (O: 20)*

*Z nejkrásnějších a nejvýraznějších rostlin parku Pantanal Matogrossense je třeba vyzdvihnout tabebuju zlatokvětou (Tecoma chrysantha) a příbuznou **Handroanthus chrysotrichus** (P: 14)*

V textu se vyskytuje řada jednak oficiálních španělských názvů druhů, ale také mnoho místně specifických názvů i jmen v rozličných jazycích obyvatel Jižní Ameriky. Jedním z důvodů pro zahrnutí dvojích názvů v textu originálu, tedy názvu španělského i místního lidového, může být i skutečnost, že text originálu byl původně zamýšlen pro čtenáře nejen španělské, ale i pro ty žijící v Jižní Americe (viz oddíl 3.2.2.). Podřízenost dvěma různým skupinám čtenářů však v textu překladu odpadá, a proto jsem se rozhodla v překladu zahrnout pouze názvy české, tedy vyjma případů, kdy obsah textu zachování původní varianty názvu přímo vyžaduje, jako například u *hay que destacar al ipé amarillo (Tecoma chrysantha) a al ipé rojo (Tabebuia chrysotricha) denominados localmente piuvá* (O: 20). Text originálu by se navíc dal přirovnat k encyklopedickým publikacím, nikoli ke slovníku místních názvů živočišných a rostlinných druhů Iberoameriky, a proto by překlad, pokud by v něm byly

zachovány i tyto varianty názvů, mohl působit jako superinformativní. Následuje příklad aplikace tohoto překladatelského řešení:

Se trata de la flor rosada o samohú (Chorisia speciosa), quo se adorna noc unas grandes flores rosadas, cuyo interior es de color crema salpicado de negro. (O: 12)

Je jím vlnovec nádherný (Chorisia speciosa) zdobený velkými růžovými květy, které mají směrem ke středu krémovou barvu s černým žháním. (P: 11)

5.1.3. Další terminologie

Jak už bylo řečeno v oddílu 3.3.5., přestože je text zacílen na laického čtenáře, několikrát se v něm vyskytují odborné termíny, které nejsou přímo v textu nijak vysvětleny. Při překladu tedy bylo třeba zvážit, proč tomu tak je, zda jde o nekonzistenci v rámci populárně naučného stylu nebo zda jde o rozdíl mezi presupozicemi u čtenáře originálu a u čtenáře překladu apod. Po zvážení zmíněných kritérií a po konzultaci se studentkou oborů biologie a zeměpisu jsem se rozhodla do textu žádné vysvětlivky nepřidávat. Termíny jako *meandros* (O: 8) nebo *materia en suspensión* (O: 8) bylo možné přeložit bez přidaných vysvětlivek jako *meandry* (P: 10) a *suspenze* (P: 10), protože oba tyto české termíny jsou dle konzultantky součástí základního vzdělání a u čtenáře lze tedy předpokládat jejich předešlou znalost. U termínů typu *aves pelágicas* (O: 35) nebo *plantas epífitas* (O: 42) jde v obou případech o velice specifické termíny z biologie, k jejichž vysvětlení by pouhá vysvětlivka v textu byla nedostačující a případné vysvětlivky pod čarou by zase zvyšovaly nároky na čtenáře a snižovaly čtivost překladu. Krom toho jde o termíny, které lze snadno dohledat, a které nijak zásadně nenarušují celkovou srozumitelnost textu. Proto byl zvolen překlad bez doplňujících vysvětlivek, a to na *pelagičtí ptáci* (P: 20) a *epifytickými rostlinami* (P: 20), a je tedy zcela na čtenáři překladu, zda si zmíněné termíny dohledá, nebo se spokojí s jejich přesným neporozuměním. K tomu je třeba dodat, že při překladu na reálnou zakázku bych toto řešení samozřejmě konzultovala s klientem a přizpůsobila jeho požadavkům.

5.1.4. Cizí slova v překladu

V textu originálu se objevuje mnoho specifických pojmenování ve španělštině i v dalších jazycích Jižní Ameriky a jeden termín v angličtině, které jsou v originálu ohraničeny francouzskými závorkami. V případě, že tyto názvy nebylo možné nebo nebylo třeba přeložit, ať už protože pocházejí ze třetího jazyka, protože nemají český ekvivalent, nebo protože s označovaným jevem nemají přímou souvislost, byly ponechány ve své původní podobě s tou

změnou, že francouzské uvozovky byly vyměněny za dvojité uvozovky používané v češtině. Význam takovýchto slov přitom nebylo třeba nijak dovysvětlovat, protože potřebné vysvětlivky se nacházely již v textu originálu.

Todavía de puede encontrar en el Mato Grosso un tipo humano característico de estos lugares. Se trata del «zagayero», un personaje que antiguamente se ganaba la vida cazando jaguares (O: 22)

Ještě dnes je v oblasti Mata Grossa možné potkat tzv. „zagayeros“, lovce, kteří jsou pro tuto oblast charakterističtí a kteří si v minulosti, když tento druh ještě nebyl chráněný, vydělávali na živobytí právě lovem jaguárů. (P: 15)

V uvedeném případě byla k názvu dále přidána zkratka „tzv.“, která ještě zdůrazňuje specifčnost tohoto pojmenování, ale má zde i funkci stylistickou.

V případě, že bylo dané pojmenování možné přeložit, byla v textu překladu zachována jak původní varianta, tak varianta přeložená, a obě byly opět ohraničeny dvojitými uvozovkami. V takových případech původní název zpravidla souvisel s nějakou charakteristikou skutečnosti či objektu, k němuž se vztahoval. V některých případech byly v české variantě daného pojmenování uvozovky vynechány, a to v případě, že nešlo o doslovný překlad, ale o v češtině běžně užívaný ekvivalent.

Los terrenos más altos de esta área protegida están ocupados por el denominado «monte de madera dura» o «monte fuerte». (O: 12)

Nejvýše položené části této chráněné oblasti zabírá takzvaný „prales tvrdého dřeva“ (španělsky „monte de madera dura“) nebo také „tvrdý prales“ („monte fuerte“). (P: 11)

Botánicamente, el Gran Chaco se caracteriza básicamente por sus extensos bosques xerolíficos y por la presencia de los denominados «quebrachales», formados por diferentes especies del quebracho colorado (género Schinopsis), perteneciente a la familia botánica de las Anacardiáceas.“ (O: 10)

„Z botanického hlediska se Chaco vyznačuje především rozlehlými suchomilnými lesy a výskytem tzv. „quebrachales“, neboli lesů kebračových, které jsou tvořeny různými druhy červeného kebrača (rod Schinopsis) z čeledi ledvinovníkovitých.“ (P: 11)

5.1.5. Pantano a estero

Pantano, případně *pantanal*, a *estero* v textu originálu označují dva různé druhy vlhkých jihoamerických oblastí. Různé slovníky přitom rozdíl mezi těmito výrazy nedělají a do češtiny je oba, respektive všechny tři překládají jako *močál*, *mokřinu*, *mokřad* nebo *bažinu*. České tištěné i elektronické zdroje týkající se jihoamerické oblasti Gran Chaca a Národního parku Cahuita také nejsou v terminologii příliš jednotné a ani při dotázání konzultantky, ani v odborné literatuře se mi jasné rozdíly mezi jednotlivými českými variantami nepodařilo zjistit. Při překladu jsem tedy pro *pantano* a *pantanal* nakonec zvolila překlad slovem *bažina*, protože ten se v odborné literatuře v tištěné podobě pro oblast Mato Grossa objevoval nejčastěji. Pro *estero* jsem nakonec zvolila *mokřad*. Ten *Slovník spisovného jazyka českého* definuje téměř totožně se slovem *mokřina* jako „mokrý zarostlé místo nevysychající n. vysychající jen dočasně“¹⁴. *Močál* s sebou oproti tomu nese i negativní konotaci coby „nebezpečná půda“¹⁵, a proto jsem tuto variantu překladu shledala jako nevhodnou.

5.1.6. Nesouměrnost jazykových systémů

Během překladu se projevila také nesouměrnost vyjadřovacích možností španělštiny a češtiny. Pokud španělský originál disponoval bohatší slovní zásobou, než jakou má k dispozici čeština, bylo to v některých případech zapříčiněno i tím, že v textu originálu je často použita španělská i latinskoamerická varianta daného výrazu. Tak tomu bylo i v případě překladu španělského *caimán* a latinskoamerického *yacaré*, slov, která se do češtiny obě překládají jako *kajman*.

y en algunos esteros se localiza a las dos especies de yacarés (O: 16)

a v některých mokřadech se vyskytují dva druhy kajmana (P: 13)

Los habitantes de otras áreas del pantanal, más conocidos como fazendeiros, respetan mucho a los caimanes (O: 21)

Obyvatelé dalších částí bažiny, známí spíše pod jménem „fazendeiros“, si kajmanů velice váží (P: 15)

---

¹⁴ HAVRÁNEK, Bohuslav. 2011. Mokřad. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=mok%C5%99ad&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

¹⁵ HAVRÁNEK, Bohuslav. 2011. Močál. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=mo%C4%8D%C3%A11&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

V následujícím případě zase španělský originál používá slova *garzas* a *garcetas* pro označení dvou různých typů volavek, pro které má však čeština pouze souhrnný název *volavky*, což v tomto případě překlad oproti originálu nijak neochuzuje, protože daná pasáž je už v textu originálu pouze neúplným a obecným výčtem typů ptáků, nikoli konkrétních druhů.

millares y millares de garzas, garcetas, ánades, espátulas, ibis, cormoranes, etc. (O: 21)
Tisíce volavek, kachen, kolpíků, ibisů, kormoránů, atd. (P: 15)

I v dalším případě byla španělština opět tím lexikálně bohatším jazykem. Disponuje totiž slovem *placer*, které je v níže uvedené větě jednoslovným označením pro „[p]esquería de perlas“¹⁶, což však čeština dokáže vyjádřit pouze pomocí spojení „lov perel“. Takový překlad by v české verzi uvedené věty způsobil blízke opakování spojení „lov perel“ a „lovci perel“, což je ze stylistického hlediska nežádoucí. Proto byla původní věta, co se týče překladu druhého výskytu slova „perla“, v překladu lehce pozměněna.

A lo largo de los cinco últimos siglos, el Archipiélago de Los Roques acogió, mientras duraron sus placeres, a numerosos pescadores de perlas. (O: 30)
Během posledních pěti staletí, dokud zde ještě probíhal lov perel, souostroví Los Roques uvítalo mnoho lovců těchto drobných cenností. (P: 18)

5.1.7. Skloňování toponym a cizích slov

V textu originálu se vyskytuje mnoho iberoamerických toponym i několik cizích slov, která byla do češtiny přejata ve své původní podobě. V překladu jsem se obecně snažila vyhnout se jejich skloňování, avšak ne vždy to bylo zcela možné, aniž by původní věta vyžadovala větší úpravy nebo vyzněla krkolomně. Následuje výčet překladatelských řešení takovýchto případů.

Curaçao a cerrado

---

¹⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2016. Placer. In: *Diccionario de la lengua española: Vigésima tercera edición* [online]. Madrid [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=TI8zBnI|TI9Rqvd|TIEsu3m>.

V případě zeměpisných jmen rodu středního zakončených v písmu i ve výslovnosti na [o] *Internetová jazyková příručka* udává skloňování podle vzoru „město“¹⁷. Dle tohoto klíče bylo v překladu skloňováno *Curaçao* a *cerrado*, přestože u druhého ze slov jde v tomto případě o jméno obecné.

En realidad, la vegetación del pantanal puede considerarse como una prolongación del cerrado brasileño (O: 20)

Rostlinstvo bažiny se dá vlastně považovat za jakési rozšíření brazilského cerrado (P: 14)

Mato Grosso a Gran Chaco

V případě brazilského státu Mato Grosso se jedná o víceslovné pojmenování a *Internetová jazyková příručka* radí následovně: „Jestliže jsou víceslovné názvy sklonné, obvykle se skloňuje až poslední slovo názvu (zakončené na -o), a to podle vzoru „město““¹⁸. Podle stejného klíče byl skloňován i název regionu zvaného Gran Chaco.

Todavía se puede encontrar en el Mato Grosso un tipo humano característico de estos lugares. (O: 22)

Ještě dnes je v oblasti Mato Grossa možné potkat tzv. „zagayeros“ (P: 15)

Del Gran Chaco se han hecho numerosas subdivisiones. (O: 11)

Území Gran Chaca bylo mnohokrát pomyslně rozděleno na menší celky. (P: 11)

Cahuita

Cahuita byla dle pravidel *Internetové jazykové příručky* skloňována podle vzoru žena. U jmen rodu ženského, ve kterých koncovému -a předchází ve výslovnosti tvrdá či obojetná souhláska, pak příručka dále udává změnu ve 3. a 6. pádě, kde dochází k alternaci souhlásky, která předchází koncovému -a, v tomto konkrétním případě pak jde o změnu z *Cahuita* na *Cahuité*.¹⁹

---

¹⁷ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, AV ČR. 2016. Zeměpisná jména středního rodu. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=380>.

¹⁸ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, AV ČR. 2016. Zeměpisná jména víceslovná. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=390#nadpis1>.

¹⁹ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, AV ČR. 2016. Zeměpisná jména ženská zakončená ve výslovnosti na [a], [á]. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=370&dotaz=zem%C4%9Bpisn%C3%A1%20jm%C3%A9na>.

Hasta la fecha se han censado en Cahuita 34 especies diferentes de coral. (O: 38)

Dosud bylo v Cahuitě napočítáno 34 různých druhů korálů. (P: 20)

5.1.8. Chaqueño

V textu originálu je pro odkazování na oblast Gran Chaca často užíváno adjektiva *chaqueño*, které je odvozené právě od názvu zmíněného regionu. Toto adjektivum však v češtině nemá ekvivalent, a proto ho bylo v textu překladu třeba nahradit například opětovným zopakováním části nebo celého názvu dané oblasti. Následují příklady konkrétních řešení:

Una constante de los ríos chaqueños (O: 8)

Neměnnou vlastností řek v oblasti Chaca (P: 10)

La dureza del clima de la región chaqueña no obstaculiza la presencia de aves (O: 10)

Drsné klima regionu Gran Chaco nebrání výskytu ptáků (P: 22)

El árbol dominante, característico del Chaco, es el quebracho colorado chaqueño (Schinopsis balansae) (O: 12)

Stromem, který zde převládá, a jenž je pro oblast Chaca charakteristický, je zdejší odrůda červeného kebrača (Schinopsis balansae) (P: 11)

5.1.9. Reserva biológica

V textu originálu je v případě Národního parku Pantanal Matogrossense užito výrazu *reserva biológica* (O: 18). V češtině je sice v elektronických zdrojích termín *biologická rezervace* také možné dohledat, nicméně jde o výraz zjevně velmi málo používaný a v českém prostředí mu odpovídá spíše překlad *přírodní rezervace*, jak potvrzuje i článek pod heslem „Nature reserve“ na anglické verzi wikipedie, který udává, že specificky v Brazílii jsou přírodní rezervace řazeny pod název *reserva biológica*²⁰, čemuž odpovídá i definice tohoto územního útvaru na oficiálních stránkách Unidades de Conservación en Brasil nestátní

---

²⁰ „V Brazílii jsou přírodní rezervace v rámci Národního systému chráněných oblastí (SNUC) klasifikovány jako „biologické rezervace.“ (vlastní překlad) Nature reserve. 2016. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Nature_reserve#cite_note-socioambienta-8.

neziskové organizace ISA ²¹, které jsou věnovány tématu chráněných oblastí a jejich klasifikace dle brazilských zákonů. Jde tedy o mezikulturní rozdíl, který bylo v překladu třeba vyrovnat.

*Las 137.000 hectáreas de este parque nacional brasileño, creado recientemente en el año 1981 y que engloban la antigua **reserva biológica** de Cará-Cará (O: 18)*

*137 000 hektarů tvořících tento brazilský národní park, který byl založen relativně nedávno, v roce 1981, a jejichž součástí je bývalá **přírodní rezervace** Cará-Cará (P: 14)*

5.1.10. Conjunto

V textu originálu docházelo k opakování několika způsobů vyjádření a výrazů stále dokola, z nichž jedním je právě slovo *conjunto* ve významu „Totalidad de los elementos o cosas poseedores de una propiedad común, que los distingue de otros; p. ej., los números pares“²². Už v textu originálu se použití tohoto výrazu jevílo jako nadbytečné a repetitivní, a proto ho nebyl důvod zachovat ani v českém překladu.

*En el primer volumen sobre los Parques Nacionales de Iberoamérica ofrecíamos una visión general de su mosaico natural y **un resumen**, país por país, **del conjunto de parques nacionales establecidos hasta la fecha.** (O: 5)*

*První díl o národních parcích Iberoameriky nabízí obecný pohled na její přírodní mozaiku a **krátký přehled národních parků** každého jednotlivého státu **založených do 80. let 20. století.** (P: 9)*

*Fragatas, cormoranes, garzas, gaviotas, flamencos... completan la avifauna marina de este Parque Nacional del Archipiélago de Los Roques, **cuyo conjunto** forma uno de los más sobresalientes arrecifes de coral de todo el mar Caribe. (O: 35)*

*Fragatky, kormoráni, volavky, racci, plameňáci atd. završují seznam mořského ptactva Národního parku Los Roques, **jenž** tvoří jeden z nejvýznamnějších korálových útesů z celého Karibského moře. (P: 20)*

---

²¹ Definice je dostupná na adrese: <http://uc.socioambiental.org/es/prote%C3%A7%C3%A3o-integral/reserva-biol%C3%B3gica>.

²² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2016. Conjunto. In: *Diccionario de la lengua española: Vigésima tercera edición* [online]. Madrid [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: RAE conjunto <http://dle.rae.es/?id=AL1T6js>.

5.1.11. Auténtico

V textu originálu je hojně užíváno také adjektivum *auténtico*, které bylo kromě variant *skutečný* nebo *opravdový* v textu překladu třeba přeložit i dalšími způsoby, vždy vhodně k danému kontextu. Následují příklady některých takových překladů:

el gran coloso montañoso de la cordillera de los Andes, auténtica columna vertebral de Suramérica (O: 5)

k velkému horskému kolosu And, který je doslova páteří Jižní Ameriky (P: 9)

Muchas veces acaba por formar una auténtica isla flotante (O: 16)

Často tak utvoří celý plovoucí ostrov (P: 12)

5.2. Přizpůsobení cílové kultuře

5.2.1. Postava autora v textu

V textu originálu je silně znatelná snaha anonymizovat autora textu pomocí neosobního vyjadřování, které však v češtině nebylo například ze stylistických důvodů vždy možné dodržet. V takových případech jsem v překladu volila inkluzivní plurál.

Si se tiene en cuenta que ninguno de estos primitivos animales llega al centímetro y medio de longitud y que los arrecifes se han formado por la acumulación de los esqueletos calcáreos de los mismos, se podrá uno imaginar los millares de millones de esqueletos que habrán hecho falta y el tiempo que se habrá empleado para edificar el más pequeño de los arrecifes coralinos. (O: 28)

Máme-li na paměti, že žádný z těchto primitivních živočichů nedosáhne délky jednoho a půl centimetru, a že útesy se utvořily nahromaděním jejich vlastních vápenatých koster, dokážeme si představit miliony a miliony koster, které byly potřeba, i čas vynaložený pro vybudování toho nejmenšího korálového útesu. (P: 17)

5.2.2. Expresivita, obraznost a patos

V textu originálu se místy vyskytují pasáže, které bychom v češtině radili spíše do stylu beletristického nebo publicistického. Autor v nich místo obvyklého věcného popisu používá popisy obrazné. Přestože Čechová²³ i Knittlová²⁴ se na jisté akceptovatelné míře expresivity a obraznosti v textech populárně naučného stylu shodují, některé pasáže překladu bylo oproti originálu i tak třeba alespoň částečně oslabit, aby v povětšinou velice věcném a strohém výkladu příliš nevyčnívaly.

Desde la mayor cigüeña del mundo, el jabirú (Jabiru mysteria), cuya figura somnolienta sobre las aguas someras y descansando sobre una sola pata llega a hacerse familiar, hasta las pequeñas jacanas (Jacana jacana) que no paran de moverse sobre las plantas flotantes capturando insectos y moluscos (O: 20-21)

Vyskytují se zde rozličné druhy ptáků od největšího čápa na světě, jabiru (Jabiru mycteria), jehož ospale vyhlížející postava odpočívající na jedné noze nad mělkými vodami je zde

---

²³ „Jednotlivé texty mají pak blíže k publicistice nebo literatuře krásné.“ ČECHOVÁ, s. 162.

²⁴ „Styl populárně vědecký, do něhož zasahují prvky stylu hovorového, případně publicistického, včetně jeho větve beletristické, není tak koncentrovaný. [...] Věty jsou kratší, terminologie není příliš speciální, nebo se termíny v textu vysvětlují, opisují, objevují se bohatší názvová přirovnání, občas i expresivní výrazy.“ KNITTLOVÁ, s. 150.

běžným úkazem, až po malé ostnáky jihoamerické (Jacana jacana), kteří se při lovu hmyzu a měkkýšů bez ustání pohybují po plovoucích rostlinách. (P: 15)

Španělský originál se nevyhnul ani jisté míře patosu. Ta je snad nejlépe patrná hned v úvodní kapitole knihy, kde se na té samé straně hned dvakrát mluví o ochraně iberoamerických přírodních oblastí „pro budoucí generace“, *para las futuras generaciones* (O: 5). V následující větě je pak důraz na výjimečnost iberoamerické přírody a její ochranu nejkoncentrovanější a větu proto bylo třeba aspoň částečně upravit, respektive oslabit:

*Los parques nacionales seleccionados a lo largo de los capítulos de ambos volúmenes, aunque son los más representativos, no constituyen sino una mínima parte de los más de doscientos parques nacionales establecidos hasta la fecha en los países iberoamericanos, cuyo conjunto pretende conservar el rico mosaico natural de Iberoamérica, patrimonio natural **de excepción** que debe ser conservado para las futuras generaciones. (O: 5)*

*Třebaže národní parky představované napříč kapitolami obou dílů jsou těmi nejrepresentativnějšími, tvoří pouze minimum z více než dvou set národních parků, které byly do 80. let v iberoamerických státech založeny, a jež usilují o zachování bohaté přírodní mozaiky Iberoameriky, **významného** přírodního dědictví, které je třeba uchovat pro budoucí generace. (P: 9)*

V jednom případě se v textu originálu, kde je obecně patrná snaha osobu autora anonymizovat (viz oddíl 5.2.1.), projevuje autorův osobní názor, respektive přání prostřednictvím užití vsuvky v podobě adverbia *quizás*. Vzhledem k populárně naučné povaze textu je v českém překladu taková subjektivita nežádoucí, a proto jsem pro překlad tohoto výrazu zvolila adverbium *možná*, které v sobě na rozdíl od adverbia *snad* žádné subjektivní přání nenese.

*En ella encuentran su último refugio, **quizás**, muchas especies amenazadas que ya han desaparecido en otras regiones. (O: 23)*

*zde **možná** také mnoho ohrožených druhů, které už v jiných oblastech vymizely, nachází své poslední útočiště (P: 16)*

5.2.3. Doplnování presupozic

V některých případech bylo v textu překladu třeba zohlednit omezené zeměpisné znalosti českého čtenáře, co se Jižní Ameriky týče, a některé údaje upřesnit.

En Salta y Santiago del Estero, por ejemplo, se han registrado temperaturas superiores a los 48 °C. (O: 8)

Například v argentinských provinciích Salta a Santiago del Estero byly zaznamenány teploty přesahující 48 °C. (P: 10)

V uvedeném případě navíc není možné určit, zda jde o provincie Salta a Santiago del Estero, nebo o stejnojmenná města v rámci těchto provincií, a proto byla v překladu zvolena obecnější ze dvou variant, tedy *provincie*.

en el estado de Mato (el tercero de Brasil en extensión), en la frontera de Brasil con Bolivia (O: 18)

ve státě Mato Grosso (třetí největší v Brazílii), na brazilské hranici s Bolívií (P: 14)

V tomto případě bylo třeba upřesnit, o který ze dvou vedle sebe ležících brazilských států Mato (Mato Grosso a Mato Grosso do Sul), které navíc oba sousedí s Bolívií, se jedná. V textu originálu je sice uvedeno, že jde o stát, který je v rámci Brazílie co do rozlohy na třetí příčce, i tak jsem však v překladu s ohledem na českého čtenáře neznalého podrobného zeměpisu Jižní Ameriky zvolila upřesnění.

5.3. Rovina syntaktická a gramatická

5.3.1. Odstavce a věty

Jak už bylo okomentováno v oddílu 3.3.3., mnoho odstavců textu originálu je tvořeno pouze 2–3 větami, někdy dokonce větou jedinou, přičemž v původní grafické úpravě je text rozdělen do dvou sloupců, díky čemuž se odstavce zdají být delší, než ve skutečnosti jsou. V textu překladu jsem proto původní odstavce pospojovala do delších celků, vždy samozřejmě s ohledem na jejich obsah, tak aby výsledný text lépe odpovídal české konvenci, která pracuje s delšími odstavci, než jaké jsou běžné ve španělštině. Následuje příklad textu překladu před a po uspořádání do delších celků:

Takto text vypadal před úpravami:

Jedním z mořských ekosystémů, které se v současnosti nachází ve vážném nebezpečí, je ekosystém korálových útesů v tropických mořích. Poničení nebo dokonce úplnému zániku neuniknou ani útesy v Karibiku, které jsou značně zasaženy znečištěním moří, především v důsledku ropných skvrn.

Každý korálový útes je architektonickým výsledkem tisícileté činnosti kolonie polypů. Máme-li na paměti, že žádný z těchto primitivních živočichů nedosáhne délky jednoho a půl centimetru, a že útesy se utvořily nahromaděním jejich vlastních vápenatých koster, dokážeme si představit miliony a miliony koster, které byly potřeba, i čas vynaložený pro vybudování toho nejmenšího korálového útesu.

A takto vypadá po zmíněných úpravách do delších celků:

Jedním z mořských ekosystémů, které se v současnosti nachází ve vážném nebezpečí, je ekosystém korálových útesů v tropických mořích. Poničení nebo dokonce úplnému zániku neuniknou ani útesy v Karibiku, které jsou značně zasaženy znečištěním moří, především v důsledku ropných skvrn. Každý korálový útes je architektonickým výsledkem tisícileté činnosti kolonie polypů. Máme-li na paměti, že žádný z těchto primitivních živočichů nedosáhne délky jednoho a půl centimetru, a že útesy se utvořily nahromaděním jejich vlastních vápenatých koster, dokážeme si představit miliony a miliony koster, které byly potřeba, i čas vynaložený pro vybudování toho nejmenšího korálového útesu. (P: 17)

Úpravy bylo třeba provést i na úrovni jednotlivých vět. Ty byly ve španělštině často hodně dlouhé a složité a hojně v nich byl využit středník i na místech, kde v češtině není příliš

běžný. Takové větné celky bylo třeba s ohledem na účelnost a srozumitelnost textu i s ohledem na českou interpunkční konvenci rozdělit do kratších celků.

El árbol dominante, característico del Chaco, es el quebracho colorado chaqueño (Schinopsis balansae), de hojas enteras, al que se le unen otros árboles que no crecen en tierras más áridas, como son, entre otros muchos, el magnífico urunday (Astronium balansae) que puede alcanzar hasta los 20 metros de altura y la espina de corona (Gledisia amorphoides) cuyo tronco aparece cubierto de largas espinas ramificadas. (O: 12)

Stromem, který zde převládá, a jenž je pro oblast Chaca charakteristický, je zdejší odrůda červeného kebrača (Schinopsis balansae) s celokrajnými listy, k níž se připojují další stromy, které ve vyprahlejších oblastech nerostou. Jsou jimi, krom mnoha dalších, například velkolepý urunday (Astronium balansae), který dorůstá až do výšky 20 metrů, a Gledisia amorphoides, jehož kmen je pokrytý dlouhými větvenými trny. (P: 11)

El Gran Chaco acoge también a un amplio espectro de especies animales que abarca tanto a mamíferos depredadores y peces voraces como a insectos exóticos; no en vano los quechuas denominaron a esta área «tierra de caza». (O: 10)

Chaco také poskytuje útočiště široké škále živočišných druhů, jež zahrnuje jak predátory z řad savců a dravých ryb, tak exotické druhy hmyzu. Ne nadarmo tuto oblast Kečuové nazývali „lovištěm“. (P: 23)

5.3.2. Neslovesné věty v textu originálu

V textu originálu se v popiscích fotografií někdy objevují substantivní výpovědi vztahující se k objektu vyobrazenému na dané fotografii. Ze stylistických důvodů jsem se tyto výpovědi do češtiny rozhodla v překladu změnit na věty dvojčlenné. Toto řešení se zdá být vhodné i z toho důvodu, že popisky se vždy nenacházejí v těsné blízkosti fotografie a často odkazují na předešlou či následující stranu.

Moais de la isla de Pascua, en el océano Pacífico (página 2). Los famosos monumentos gigantes de roca volcánica son los protagonistas en el Parque Nacional de Rapa-nui, dedicado a la preservación de ese importante legado cultural. (O: 5)

Moai na Velikonočním ostrově v Tichém oceánu (strana 2), slavné obří památky z horniny sopečného původu, jsou hlavní atrakcí Národního parku Rapa Nui, který je ochraně tohoto významného kulturního dědictví zasvěcen. (P: 22)

Colonia de pólipos de coral (página 26) que constituye la base viviente de los arrecifes coralinos, formados por la acumulación de los esqueletos calcáreos de estos animales. (O: 28)

Kolonie korálových polypů (strana 26) je živoucími základy korálových útesů tvořených nahromaděním vápenatých koster těchto živočichů. (P: 24)

5.4. Rovina mimojazyková a formální

5.4.1. Časový posun

Text originálu byl vydán v roce 1988 a je tedy téměř 30 let starý. Zároveň je však třeba uvědomit si, že pojednává o tématu, které je poměrně neměnné. Například nelze očekávat, že podnebí některé z představovaných jihoamerických oblastí by se během pouhých 30 let zcela změnilo. V textu se zároveň objevují historická fakta, u kterých časový posun oproti datu vydání textu originálu není třeba z hlediska překladu brát v potaz. Na druhou stranu je naprosto reálné, aby některý z uvedených ohrožených druhů živočichů během bezmála 30 let v dané oblasti zcela vyhynul. V textu se navíc objevují informace svázané s ekonomikou popisovaných oblastí, které logicky podléhají častým změnám. Krom toho i sám autor v nejedné pasáži výslovně odkazuje na svou současnost, tedy na rok 1988. Z výše uvedených důvodů jsem tedy pro vyrovnání bezmála třicetiletého rozdílu v datu vzniku textu originálu a textu překladu zvolila poznámku pod čarou, která na stáří dat uvedených v knize čtenáře upozorňuje hned v úvodu, kde bylo zároveň potřeba překlad oproti originálu lehce poupravit, respektive zkonkretizovat, aby časovému posunu také odpovídal.

*En el primer volumen sobre los Parques Nacionales de Iberoamérica ofrecíamos una visión general de su mosaico natural y un resumen, país por país, del conjunto de parques nacionales establecidos **hasta la fecha**. (O: 5)*

*První díl o národních parcích Iberoameriky nabídl obecný pohled na její přírodní mozaiku a postupné shrnutí národních parků každého jednotlivého státu založených **do 80. let 20. století**²³.*

Poznámka pod čarou:

²³Všecké údaje prezentované v obou dílech této publikace pochází z 80. let 20. století a od aktuálních údajů se mohou lišit. (P: 9)

Časovému posunu bylo třeba přizpůsobit i následující pasáž, která výslovně odkazuje na současnost vůči datu vydání textu originálu:

*Los parques nacionales seleccionados a lo largo de los capítulos de ambos volúmenes; aunque son los más representativos, no constituyen sino una mínima parte de los más de doscientos parques nacionales establecidos **hasta la fecha** en los países iberoamericanos, cuyo conjunto pretende conservar el rico mosaico natural de Iberoamérica, patrimonio natural de excepción que debe ser conservado para las futuras generaciones. (O: 5)*

Třebaže národní parky vybrané naskrze kapitolami obou dílů jsou těmi nejrepresentativnějšími, tvoří pouze minimum z více než dvou set národních parků, které byly do 80. let v iberoamerických státech založeny, a jež usilují o zachování bohaté přírodní mozaiky Iberoameriky, významného národního dědictví, které je třeba uchovat pro budoucí generace. (P: 9)

Jelikož byl čtenář na zastaralost uvedených údajů upozorněn již na samém začátku knihy, ve zbytku textu překladu nebylo třeba na časový posun znovu upozorňovat. Jediným dalším případem ke zvážení je následující věta, kde jsem se však rozhodla ponechat původní časové určení, a to z toho důvodu, že popisovaná skutečnost opravdu dosud trvá.

*Uno de los ecosistemas marinos sobre los que **actualmente** se cierne una mayor amenaza es el formado por los arrecifes de coral de los mares tropicales. (O: 28)*

*Jedním z mořských ekosystémů, které se **v současnosti** nachází ve vážném nebezpečí, je ekosystém korálových útesů v tropických mořích. (P: 17)*

5.4.2. Interpunkce

S ohledem na rozdílné konvence jazyka textu originálu a jazyka textu překladu bylo v překladu třeba upravit užití některých interpunkčních znamének. Například středník, jak už bylo naznačeno v oddílu 5.3.1., bylo na některých místech třeba nahradit tečkou. Šlo o věty, ve kterých byl středník v textu originálu použit jinak než pro oddělení dlouhých položek výčtu. Kromě odlišné interpunkční konvence tato úprava oproti originálu vychází i z potřeby s ohledem na českého čtenáře rozvolnit složitou syntax textu originálu.

Las tierras pantanosas del parque se encuentran situadas a unos cien metros sobre el nivel del mar; uno de sus rasgos morfológicos más significativos es que sufren la alternancia de una época seca y otra húmeda, sujetas al régimen de lluvias de la región. (O: 20)

Bažinatá oblast parku se rozprostírá ve výšce zhruba sto metrů nad mořem. Jedním z jejích významnějších geomorfologických rysů je, že v závislosti na deštném režimu regionu se zde střídají období sucha a vlhka. (P: 14)

Co se týče uvozovek, jak už bylo uvedeno v oddílu 5.1.4., veškerá cizí slova v překladu, vyjma latinských názvů, a specifické názvy byly opatřeny uvozovkami. Výjimkou jsou jen případy, kdy se dané cizí slovo v textu objevilo více než jednou. V takových případech je

uvozovkami označen pouze jeho první výskyt. Dále už jsou výjimkou jen slova *cerrado* a *caatiga*, která, jak je zřejmé z úvodu druhého dílu knižní série, byla čtenáři představena a vysvětlena již v díle prvním. *Internetová jazyková příručka* pro označení částí textů doporučuje spíše kurzívu, protože význam uvozovek není vždy jednoznačný.²⁵ Nicméně vzhledem k tomu, že kurzíva je v textu originálu využita pro latinské názvy živočichů a rostlin i pro odlišení textu popisků fotografií od hlavního textu, její užití pro označení cizích slov a specifických místních názvů považuji za nevhodné. Z toho důvodu jsem tedy podobně jako autor originálu pro tento účel zvolila uvozovky, s tím rozdílem, že v originálu jsou použity uvozovky francouzské, zatímco v překladu jde o české uvozovky dvojité. Je také třeba poznamenat, že užívání uvozovek ze strany autora originálu se nezdá být zcela konzistentní a v následujícím případě bylo třeba je v textu překladu oproti textu originálu doplnit:

hay que destacar al ipé amarillo (Tecoma chrysantha) a al ipé rojo (Tabebuia chrysotricha) denominados localmente piuvá (O: 20)

je třeba vyzdvihnout tabebuju zlatokvětou (Tecoma chrysantha) a příbuznou Handroanthus chrysotrichus, které místní souhrnně nazývají „piuvá“ (P: 14)

V neposlední řadě text originálu v několika případech pro vyjádření neúplného výčtu využívá trojtečky neboli výpusťky. Takovéto užití tohoto interpunkčního znaménka však příliš neodpovídá české konvenci populárně naučných textů. V překladu proto byly trojtečky nahrazovány zkratkami nebo jinými vhodnými výrazy, které lépe odpovídají odborné povaze překládaného textu.

Jaguares, ocelotes, pumas, tapires... no se consideran aquí animales «raros» (O: 10)

Za neobvyklá zvířata zde nejsou považováni jaguáři, oceloti, pumy ani například tapíři. (P: 11)

Fragats, cormoranes, garzas, gaviotas, flamencos... completan la avifauna marina de este Parque Nacional del Archipiélago de Los Roques (O: 35)

---

²⁵ „Vzhledem k tomu, že uvozovky mohou plnit různé funkce a jejich význam nemusí být vždy jednoznačný (např. není zřejmé, zda je výraz ohraničený uvozovkami citace, či ironie), je třeba jejich užití vždy pečlivě zvažovat. Také ve funkci vyznačování částí textu doporučujeme omezit užívání uvozovek, pokud lze část textu, název nebo titul vhodně vyznačit jinak (například kurzívou).“ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, AV ČR. 2016. Uvozovky. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=162>.

Fragatky, kormoráni, volavky, raci, plameňáci atd. završují seznam mořského ptactva Národního parku Los Roques (P:20)

6. Překladatelské posuny

Následující stránky jsou věnovány typologii překladatelských posunů, ke kterým došlo v textu překladu. Jednotlivé posuny budou rozděleny dle typologie Josefa Dubského (1988) a doplněny o typologii posunů na úrovni mikrostylistiky dle modelu Antona Popoviče (1971). Každý typ posunu bude opatřen komentářem a minimálně jedním příkladem, který bude demonstrovat jeho vědomé uplatnění v textu překladu.

6.1. Transpozice

Transpozicí obecně rozumíme nahrazení jedné formy vyjádření jinou formou vyjádření. Knittlová pak transpozice definuje jako „nutné gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému“²⁶.

Se trata de la flor rosada o samohú (Chorisia speciosa), que se adorna con unas grandes flores rosadas (O: 12)

Je jím vlnovec nádherný (Chorisia speciosa) zdobený velkými růžovými květy (P: 11)

6.2. Kondenzace

O kondenzaci, nebo také jazykovou ekonomii, se jedná v případě, že jeden z jazyků dokáže vyjádřit totéž co ten druhý, avšak s užitím menšího počtu jazykových prostředků.

columna vertebral (O: 5)

páteří (P: 9)

Para que un arrecife de coral pueda formarse tienen que cumplirse dos condiciones ambientales indispensables (O: 28)

Pro vznik korálového útesu musí okolní prostředí nejprve splňovat dvě nezbytné podmínky (P: 17)

Una de las áreas naturales más desconocidas y deshabitadas de América del Sur está formada por una inmensa llanura aluvial de tierras bajas en el centro del continente que recibe el nombre de Gran Chaco. (O: 8)

---

²⁶ KNITTLOVÁ, s. 19.

Jedna z nejpustších a nejméně známých přírodních oblastí Jižní Ameriky je tvořena obrovskou nížinnou aluviální rovinou zvanou Gran Chaco, jež se nachází v samém středu kontinentu.
(P: 10)

6.3. Amplifikace

Amplifikace nebo také diluce je opačným jevem než kondenzace. A stejně jako v případě kondenzace vychází z rozdílných vyjadřovacích možností dvou jazykových systémů. V prvním z následujících příkladů pak rozdíl ve vyjadřovacích možnostech vychází konkrétně z toho, že pojmenovávaná realita je pro první z kultur bližší než pro tu druhou, a proto první z jazyků disponuje jejím jednoslovným pojmenováním, zatímco druhý si musí vystačit s opisem.

mientras duraron sus placeres (O: 30)

dokud zde ještě probíhal lov perel (P: 18)

bosques secos (O: 5)

tropické střídavě vlhké lesy (P: 9)

6.4. Zeslabování

Zeslabování je zjednodušováním nebo zplošťováním stylu originálu. Anton Popovič tento posun popisuje jako negativní²⁷. Nicméně v případě tohoto konkrétního textu je zeslabování naopak zcela na místě. V české konvenci jsou texty populárně naučné méně expresivní než texty španělské a obrazná či metaforická vyjádření obsahují spíše okrajově, protože hlavní je vždy srozumitelnost a účelnost daného textu. Příklad zploštění stylu originálu je uveden v oddíle 5.2.2.

6.5. Explicitace

Při explicitaci dochází k přímému vyjádření něčeho, co bylo v textu originálu řečeno pouze implicitně. Opakem explicitace je tedy implicitace. V překladu k explicitaci docházelo z důvodu vyrovnání presupozic čtenáře originálu a čtenáře překladu například v oblasti zeměpisných znalostí, ale i z důvodů stylistických, jako je tomu v následujícím případě:

---

²⁷ POPOVIČ, Anton. 1971. *Poetika umeleckého překladu: proces a text*. 1. vyd. Bratislava: Tatran. Okno. S. 82.

Ejemplos de la adaptación de las especies a las condiciones climáticas cambiantes son la palma moriche (página 6) y las bromeliáceas (derecha) (O: 8)

Příkladem adaptace rostlinných druhů na zdejší proměnlivé klimatické podmínky je mauricie převislá (strana 6) a rostliny čeledi broméliovitých (vpravo) (P: 22)

V následující větě byla explicitace použita pro vyrovnání presupozic mezi příjemcem originálu a příjemcem překladu:

En el Chaco Húmedo se halla el Pantano del Mato Grosso (O: 18)

V oblasti Vlhkého Chaca na území Mato Grossa se nachází bažinatá krajina zvaná Pantanal (P: 23)

V jednom případě se v textu objevuje název geografického útvaru ve španělštině, jehož význam přímo souvisí s jednou z jeho charakteristik, přičemž český čtenář neznalý španělštiny by si tuto souvislost sám neuvědomil. V překladu jsem proto zvolila doslovný překlad v kombinaci s vysvětlivkou. Jde o následující případ:

Los más numerosos son los denominados «pelones», que carecen de cobertura vegetal y tienen muy poca estabilidad (O: 30)

Nejpočetnější jsou takzvané „pelones“, které nejsou příliš stabilní a jejichž jméno ve španělštině znamená doslova „plešouni“, což souvisí s tím, že tyto ostrůvky postrádají rostlinný porost. (P: 18)

6.6. Modulace

Modulací rozumíme vyjádření stejné informace jako v textu originálu s tím rozdílem, že při jazykovém přechodu dochází ke změně hlediska.

Los mamíferos escasean más. (O: 16)

Savců už je zde podstatně méně. (P: 13)

6.7. Kompenzace

Kompenzace spočívá v tom, že prvek přítomný v textu originálu je v textu překladu nahrazen v jiné podobě a případně i na jiném místě než v textu originálu. Tohoto posunu bylo v textu překladu využito u nelatinských jmen živočišných a rostlinných druhů, kdy někdy

španělština disponovala názvem druhu nejen latinským, ale i španělským nebo místním, zatímco čeština pro daný druh nabízela jen latinský název, a naopak (viz oddíl 5.1.2., kde jsou uvedeny konkrétní příklady).

7. Závěr

Cílem této práce byl funkční překlad úvodu a několika prvních kapitol z knihy *Parques nacionales iberoamericanos II* ze španělštiny do češtiny. Přes původní očekávání při překladu největším úskalím nebylo dohledání správných českých názvů živočichů a rostlin, které bylo možné poměrně lehce dohledat na základě latinských názvů uvedených v textu originálu, ani překlad většiny odborné terminologie, kterou jsem konzultovala se studentkou biologie a zeměpisu. Silná zeměpisná a kulturní vázanost se projevila ve specifických názvech přírodních a zeměpisných útvarů i jiných specificky iberoamerických skutečností v jazycích jiných než je španělština, které nemají český ekvivalent. Ani to však při překladu nebylo překážkou, protože autor textu originálu všechna tato pojmenování vysvětluje přímo v textu. Nejobtížnějším úkolem nakonec bylo správné pochopení vztahů mezi předkládanými informacemi a jejich správné a srozumitelné převedení do češtiny. V souvislosti s tím a v souladu s českou konvencí bylo v textu překladu třeba rozvolnit větnou stavbu a přizpůsobit interpunkci. Úpravy, konkrétně oslabení, vyžadovala i míra expresivity v některých pasážích textu originálu, která neodpovídala české konvenci. V textu překladu bylo zároveň třeba v menší míře vyrovnat odlišné presupozice u příjemce textu originálu a příjemce překladu.

Všechna rozhodnutí uvedená v této práci vycházela z překladatelské analýzy, přičemž prioritou při překladu bylo zachovat v originálu uvedené informace v podobě relevantní pro kulturu příjemce textu překladu. To se týkalo například rozhodnutí zcela nahradit četné místní názvy živočichů a rostlin názvy českými i drobných stylistických úprav oproti originálu. S ohledem na populárně naučný styl a předpokládaného příjemce textu překladu byl kladen důraz na srozumitelnost a úplnost prezentovaných informací, která se projevila například v již zmíněném upřesnění některých informací nebo úpravě větné stavby. Rozhodnutí, zda se mi výše uvedené cíle podařilo splnit, ponechávám na čtenáři.

8. Bibliografie

Primární literatura:

BLAS ARITIO, Luis. c1988. *Parques nacionales iberoamericanos II*. Madrid: Anaya. Biblioteca iberoamericana (Madrid, Spain), no. 42. ISBN 84-207-3112-9.

Sekundární literatura:

BENTHUES, Anne, LEIER, Manfred (ed.). 2010. *100 divů Latinské Ameriky: historie, kultura a přírodní krásy Jižní a Střední Ameriky a Karibiku*. 1. vyd. Čestlice: Rebo. ISBN 978-80-255-0268-6.

BIOLIB. 2006. *BioLib* [online]. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id135980/>.

BLAS ARITIO, Luis. c1988. *Parques nacionales iberoamericanos I*. Madrid: Anaya. Biblioteca iberoamericana (Madrid, Spain), no. 40. ISBN 84-207-3110-2.

BRITTON, Adam. 2009. Caiman yacare (DAUDIN, 1802). In: *Crocodylian Species List* [online]. [cit. 2016-02-23].

ČECHOVÁ, Marie. 1997. *Stylistika současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: ISV. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-21-8.

DUBSKÝ, Josef. 1988. *Capítulos de estilística funcional comparada: kapitoly z porovnávací funkční stylistiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

EL PAÍS. 1988. *Anaya lanza cien títulos sobre Latinoamérica*. [online]. Madrid [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://elpais.com/diario/1988/01/26/cultura/570150006_850215.html.

GRAMMATA. *Luis Blas Aritio*. [online]. Granada [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://grammata.es/author/30336/luis-blas-aritio>.

HAVRÁNEK, Bohuslav. 2011. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.

INSTITUTO SOCIOAMBIENTAL. *Unidades de conservación en Brasil* [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://uc.socioambiental.org/es>.

JAKLOVÁ, Alena. 2002. Persvaze a její prostředky v současných žurnalistických textech. *Náše řeč* [online]. 85(4) [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7689>.

KRÁLOVÁ, Jana. 2012. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-404-2.

- KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. 2010. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-244-2428-6.
- LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel (ed.). 1998. *Umění překladau*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný. ISBN 80-237-3539-X.
- NORD, Christiane. 2005. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. 2nd ed. New York: Rodopi. Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur, 94. ISBN 90-420-1808-9.
- POPOVIČ, Anton. 1971. *Poetika umeleckého prekladu: proces a text*. 1. vyd. Bratislava: Tatran. Okno.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2016. *Diccionario de la lengua española: Vigésima tercera edición* [online]. Madrid [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: RAE conjunto <http://dle.rae.es/?id=AL1T6js>.
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, AV ČR. 2016. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=390#nadpis1>.
- WIKIPEDIA: THE FREE ENCYCLOPEDIA. 2016. *Nature reserve*. In: [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Nature_reserve#cite_note-socioambienta-8.

9. Příloha – text originálu